

18 maja 2016 r.

**Dwudziesty piąty raport
półroczny: zmiany stosowanych
w Unii Europejskiej procedur
i praktyk dotyczących kontroli
parlamentarnej**

Przygotowany przez Sekretariat COSAC i przedstawiony
podczas:

**LV Konferencji Komisji do Spraw Unijnych
Parlamentów Unii Europejskiej**

12–14 czerwca 2016 r.
Haga

**Konferencja Komisji do Spraw Unijnych Parlamentów Unii
Europejskiej**

SEKRETARIAT COSAC

WIE 05 U 041, 50 rue Wiertz, B-1047 Bruksela, Belgia E-mail:
secretariat@cosac.eu | Tel.: +32 2 284 3776

Spis treści

Wprowadzenie	iv
STRESZCZENIE	5
ROZDZIAŁ 1: SPOSOBY PROWADZENIA KONTROLI KRAJOWEJ I DOŚWIADCZENIA W TEJ DZIEDZINIE	5
A. Sposoby prowadzenia kontroli parlamentarnej	9
B. Sprawozdawcy	11
C. „Zielona karta” (wzmocniony dialog polityczny)	12
D. Rozmowy trójstronne	14
E. Wymiana informacji na temat priorytetów parlamentów	16
F. Wymiana informacji pomiędzy parlamentami	16
G. Komunikowanie się w ramach COSAC	19
ROZDZIAŁ 2: PRAWORZĄDNOŚĆ A ROLA PARLAMENTÓW	22
A. Zadania parlamentów	22
B. Komisje parlamentarne	23
C. Debata na temat praworządności i praw człowieka	26
D. Wiedza fachowa i informacje	26
E. Zainteresowanie parlamentów narodowych organami/mechanizmami europejskimi i międzynarodowymi	28
F. Wnioski	29
ROZDZIAŁ 3: DYPLMACJA PARLAMENTARNA W RAMACH EUROPEJSKIEJ POLITYKI SĄSIEDZTWA (EPS)	33
A. Sposoby zaangażowania się parlamentów w dyplomację parlamentarną	33
B. Najlepsze praktyki i wyzwania	36

Wprowadzenie

Niniejszy dokument jest dwudziestym piątym raportem półrocznym Sekretariatu COSAC.

Raporty półroczne COSAC

Podczas XXX spotkania COSAC ustalono, że Sekretariat COSAC będzie przygotowywać półroczne raporty rzeczowe, publikowane przed każdym posiedzeniem plenarnym konferencji. Celem tych raportów jest dokonanie przeglądu zmian w procedurach i praktykach Unii Europejskiej, które są istotne z punktu widzenia kontroli parlamentarnej.

Wszystkie raporty półroczne są zamieszczone pod adresem internetowym COSAC <http://www.cosac.eu/documents/bi-annual-reports-of-cosac/>

Trzy rozdziały niniejszego raportu półrocznego opierają się na informacjach dostarczonych przez parlamenty narodowe państw członkowskich Unii Europejskiej i przez Parlament Europejski. Termin przesyłania odpowiedzi na pytania zawarte w kwestionariuszu do dwudziestego piątego raportu półrocznego upłynął 29 marca 2016 r.

Konspekt raportu został przyjęty na spotkaniu przewodniczących COSAC, które odbyło się 8 lutego 2016 r. w Hadze.

Przyjęto ogólną zasadę, że w raporcie nie wymienia się wszystkich parlamentów ani izb, których dotyczy dana kwestia. Zamiast tego przytaczane są przykłady.

Pełne odpowiedzi 41 parlamentów narodowych/izb z 28 państw członkowskich oraz Parlamentu Europejskiego zostały opublikowane w oddzielnym załączniku, który zamieszczono na stronie internetowej COSAC.

Dane liczbowe

Spośród 28 państw członkowskich Unii Europejskiej w 15 istnieje parlament jednoizbowy, zaś w 13 – dwuizbowy. Ze względu na istnienie zarówno systemów jednoizbowych jak i dwuizbowych, w 28 państwach członkowskich UE jest łącznie 41 izb parlamentów narodowych.

Dwuizbowe parlamenty narodowe Austrii, Irlandii i Hiszpanii przesłały po jednej odpowiedzi na pytania zawarte w kwestionariuszu.

STRESZCZENIE

ROZDZIAŁ 1: SPOSOBY PROWADZENIA KONTROLI KRAJOWEJ I DOŚWIADCZENIA W TEJ DZIEDZINIE

W pierwszym rozdziale dwudziestego piątego raportu półrocznego COSAC zawarto informacje na temat metod i procedur stosowanych przez parlamenty/izby w celu sprawowania kontroli nad sprawami UE, z naciskiem na nowe formy współpracy i koordynacji międzyparlamentarnej doceniane i stosowane przez parlamenty narodowe. W tym kontekście w raporcie naświetlono zagadnienia związane z proceduralni parlamentarnymi, takimi jak rola sprawozdawców, przedstawiono też najnowsze informacje dotyczące doświadczeń parlamentów narodowych w sprawowaniu kontroli parlamentarnej w zakresie „zielonej karty” (wzmocnionego dialogu politycznego). Analizie poddano przejrzystość rozmów trójstronnych i przedstawiono poglądy parlamentów na wymianę informacji na temat priorytetów parlamentarnych oraz danych i kanałów wykorzystywanych przez parlamenty do zbierania i wymiany informacji o sprawach unijnych. W końcowej części przedstawiono przegląd zapytań parlamentów na potencjalną poprawę posiedzenia plenarnego COSAC, aby umożliwić nieformalne tworzenie sieci kontaktów.

Wszystkie ankietowane parlamenty/izby wskazały, że pragną odgrywać aktywną bądź bardzo aktywną rolę, lub też działać na szczeblu UE. Większość ankietowanych parlamentów/izb stwierdziła, że sprawując kontrolę parlamentarną nad sprawami unijnymi ważne jest, aby to rząd ponosił odpowiedzialność za sprawy UE. Większość wskazała, że ważne jest również wpływanie na stanowisko rządu i prowadzenie aktywnej wymiany informacji z pozostałymi parlamentami narodowymi oraz komunikacja z opinią publiczną w sprawach unijnych.

Większość parlamentów/izb stwierdziła, że mają miejsce oficjalne – regularnie bądź nieregularnie – kontakty pomiędzy posłami do Parlamentu Europejskiego a parlamentarzystami, a w kilku przypadkach posłowie do Parlamentu Europejskiego są członkami Komisji do Spraw Unii Europejskiej.

Wyznaczenie sprawozdawcy do spraw UE to praktyka stosowana przez mniejszość ankietowanych parlamentów/izb. Jak podkreśliła większość ankietowanych, gdy wyznaczany jest sprawozdawca, jego mandat obejmuje gromadzenie informacji na temat aspektów merytorycznych/technicznych spraw UE i opracowywanie stanowiska dla parlamentu. Znakomita większość ankietowanych parlamentów/izb z zadowoleniem przyjmuje aktywną wymianę opinii pomiędzy sprawozdawcami jako przydatne narzędzie.

Choć kilka parlamentów/izb wskazało, że nie przyjęło oficjalnego stanowiska w sprawie „zielonej karty” (wzmocnionego dialogu politycznego), większość ankietowanych wyraziła wsparcie dla wprowadzenia progu 1/4 lub 1/3 izb. Zgodnie z ustaleniami większość ankietowanych parlamentów/izb nie poparła propozycji dotyczących terminów na zadeklarowanie uczestnictwa ani ram czasowych przyjęcia „zielonej karty” (wzmocnionego dialogu politycznego). Piętnaście parlamentów/izb wyraziło pogląd, iż termin powinien proponować inicjujący parlament/inicjująca izba.

W momencie otrzymania odpowiedzi na kwestionariusz dla celów dwudziestego piątego półrocznego raportu COSAC, większość ankietowanych nie wzięła udziału w konsultacjach społecznych dotyczących transparentności rozmów trójstronnych zainicjowanych przez Europejskiego Rzecznika

Praw Obywatelskich w ramach trwającego dochodzenia OI/8/2015/JAS. Odpowiedzi parlamentów/izb w ramach konsultacji, jeżeli zostały udzielone, koncentrowały się na braku przejrzystości i potrzebie poprawy w tym zakresie, zwłaszcza publikacji dokumentów roboczych z rozmów trójstronnych. Znakomita większość ankietowanych uważa wymianę informacji na temat rozmów trójstronnych pomiędzy parlamentami/izbami za narzędzie przydatne do poprawy kontroli parlamentarnej nad sprawami unijnymi.

Większość ankietowanych ustaliła priorytety parlamentów na podstawie programu prac Komisji (CWP) na 2016 r., a kilka parlamentów/izb zamierza to zrobić. Kiedy wszystkie parlamenty zakończą prace w tym zakresie, przegląd za 2016 r. zostanie przesłany wszystkim parlamentom/izbom i Komisji Europejskiej, jak to miało miejsce w 2015 r. z inicjatywy holenderskiego Tweede Kamer. Większość ankietowanych uważa opracowywanie rocznego przeglądu na podstawie programu prac Komisji, który przesyłany jest wszystkim parlamentom/izbom i Komisji Europejskiej oraz innym unijnym instytucjom, za „dość przydatne” lub „bardzo przydatne”. Większość ankietowanych parlamentów/izb uważa, że parlament kraju sprawującego prezydencję w każdej pierwszej połowie roku powinien, z pomocą Sekretariatu COSAC, opracowywać coroczny przegląd priorytetów parlamentów i przekazywać go wszystkim parlamentom/izbom i instytucjom UE.

Co do wymiany informacji pomiędzy parlamentami za pośrednictwem specjalnych kanałów, najczęściej („bardzo często”) wykorzystywana była sieć stałych przedstawicieli w Brukseli, a następnie konferencji międzyparlamentarnych takich jak COSAC, WPZiB/WPBiO i SECG. Kanałem najczęściej wymienianym jako „nieużywany nigdy” były serwisy społecznościowe, takie jak Facebook czy LinkedIn, oraz wideokonferencje. Co do rodzaju wymienianych informacji, „bardzo często” wymieniane były informacje na temat dialogu politycznego i wkłady w propozycje UE w ramach pomocniczości, a w następnej kolejności informacje dotyczące stanowisk parlamentów na temat spraw UE. Informacjami niewymienianymi „nigdy” były informacje dotyczące rozmów trójstronnych, ustaleń sprawozdawców parlamentarnych i stanowisk rządów krajowych.

Co do części posiedzenia plenarnego COSAC, które mogłyby zostać poprawione celem umożliwienia nieoficjalnego tworzenia sieci kontaktów, większość ankietowanych wskazała sesję plenarną. Większość respondentów nie rozważałoby zorganizowania nieformalnej sesji pobocznej podczas jednego z nadchodzących posiedzeń COSAC.

Co do tłumaczeń ustnych podczas sesji plenarnych COSAC z uwzględnieniem regulaminu COSAC, większość ankietowanych poparła istniejące rozwiązanie polegające na zapewnieniu tłumaczenia na wszystkie 24 oficjalne języki unijne.

Opinie parlamentów co do najlepszych praktyk wywodzących się ze zgromadzeń międzyparlamentarnych, które mogłyby być inspirujące dla COSAC, były zróżnicowane. Kilka parlamentów/izb przedstawiło tego typu najlepsze praktyki, a kilka innych wyraziło pogląd, że COSAC nie można porównać do tych zgromadzeń albo że nie widzą żadnych najlepszych praktyk według których należałoby postępować.

ROZDZIAŁ 2: PRAWORZĄDNOŚĆ A ROLA PARLAMENTÓW

W drugim rozdziale dwudziestego piątego raportu półrocznego skupiono się na praworządności i roli parlamentów oraz ich zadaniach w zakresie praworządności i praw człowieka. Przeanalizowano w nim, które komisje/organy biorą udział w tych działaniach, i wskazano formy debaty parlamentów/izb. Ponadto w rozdziale tym pokazano sposoby wykorzystywania wiedzy eksperckiej

i informacji przez parlamenty oraz ich współpracy ze stronami trzecimi. Opisano w nim zainteresowanie parlamentów europejskimi i międzynarodowymi organami i mechanizmami, a w końcowej części przedstawiono najlepsze praktyki i potencjalne tendencje w zakresie praworządności i roli parlamentów.

Co do zadań, ankietowane parlamenty/izby zaangażowane są w dużym stopniu w tworzenie przepisów prawa zgodnie ze standardami praworządności, ratyfikację traktatów związanych z prawami człowieka, podnoszenie kwestii związanych z praworządnością i prawami człowieka oraz ułatwianie efektywnego funkcjonowania odpowiednich instytucji krajowych działających na rzecz ochrony praworządności i praw człowieka.

Pytanie o formy oceny projektów przepisów prawnych pokazało, że ponad połowa parlamentów/izb nie ma standardowego zestawu kryteriów ani listy kontrolnej. Wiele ankietowanych parlamentów wskazało, że projekty przepisów są poddawane wstępnej ocenie i sprawdzane pod kątem konstytucjonalności oraz zgodności z umowami międzynarodowymi, co pozwala zagwarantować zapisaną w tych dokumentach praworządność. Zgodnie z tymi ustaleniami różne podmioty są odpowiedzialne za przeprowadzanie tego typu kontroli (m.in. Komisja Konstytucyjna, Wspólna Komisja ds. Praw Człowieka, Komisja do Spraw Prawnych).

Większość ankietowanych parlamentów/izb stwierdziła, że mają wyspecjalizowane komisje lub podkomisje z wyłącznym mandatem w zakresie praw człowieka lub praworządności. Ich posiedzenia odbywają się regularnie (co tydzień, co dwa tygodnie) lub z okazji publikacji sprawozdania specjalnego. W parlamentach nieposiadających tego typu komisji zagadnienia praw człowieka i praworządności omawiane są często w komisjach stałych, głównie w Komisji do Spraw Wewnętrznych, Sprawiedliwości, Spraw Zagranicznych czy Unii Europejskiej.

Sytuacja w zakresie praworządności i praw człowieka w innym państwie członkowskim, w całej Unii czy w państwie kandydującym staje się czasem przedmiotem debaty w większości parlamentów/izb. Mniej niż połowa ankietowanych często omawia sytuację we własnym kraju, a niewielka liczba parlamentów/izb nigdy nie debatuje na temat zagadnień związanych z prawami człowieka w innych państwach członkowskich. Na pytanie dotyczące stałych debat tematycznych poświęconych sytuacji w dziedzinie praworządności, w tym praw człowieka, ponad 1/3 ankietowanych odpowiedziało, że takie debaty odbywają się regularnie (zazwyczaj co roku, po publikacji raportu specjalnego).

Większość ankietowanych parlamentów nie prowadzi badań nad praworządnością ani prawami człowieka w swoich krajach. Około 2/3 parlamentów ma do dyspozycji służby badawcze i porady eksperckie dotyczące zagadnień związanych z prawami człowieka i praworządnością, głównie dzięki specjalistycznej wewnętrznej kadrze badawczej.

Raport pokazuje, że znakomita większość parlamentów/izb utrzymuje strukturalne kontakty ze stronami trzecimi celem wspierania i ochrony praworządności i praw człowieka w ich krajach. W większości przypadków wymieniano kontakty z Rzecznikiem Praw Obywatelskich. Współpraca ze stronami trzecimi zorganizowana jest na wiele różnych sposobów. Generalnie obejmuje strony trzecie i właściwe komisje parlamentów/izb, lecz nie wyklucza to możliwości nawiązywania kontaktów z tymi stronami przez poszczególnych parlamentarzystów. Różne są też forma i kształt tej współpracy. Najczęściej wymieniane były wysłuchania stron trzecich i ich obecność na spotkaniach w parlamentach/izbach w celu prezentacji sprawozdań, ustaleń i wymiany poglądów z

parlamentarzystami na ważne tematy. Komisje i parlamentarzyści często korzystają także z pisemnych sprawozdań i informacji.

Na pytanie o uczestnictwo parlamentarzystów w gremiach większość parlamentów/izb odpowiedziała, iż działają oni w Zgromadzeniu Parlamentarnym Rady Europy (PACE) oraz w Unii Międzyparlamentarnej (IPU). Oprócz dwóch ww. forów większość ankietowanych parlamentów/izb wymieniła również Zgromadzenie Parlamentarne Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE), w którego działalność zaangażowani są parlamentarzyści z ich krajów. Wyniki prac na międzynarodowych forach parlamentarnych nie były rozpowszechniane ani omawiane w parlamentach/izbach. Raport pokazuje, że najczęściej rozpatrywane były zalecenia, rezolucje, sprawozdania i orzecznictwo w zakresie praworządności i praw człowieka Komisji Europejskiej, rady Europy i Parlamentu Europejskiego. Ponadto kilka parlamentów/izb nie zawsze omawia wszystkie dokumenty, w niektórych przypadkach jedynie te, których przedyskutowanie jest konieczne.

Odpowiedzi na pytanie o najlepsze praktyki danego parlamentu/danej izby w zakresie sposobów zajmowania się praworządnością i prawami człowieka zawierały wiele przykładów. Temat kryzysu migracyjnego i uchodźców był postrzegany jako jedna z nowości i trend, który może oznaczać zagrożenie dla praworządności w państwach członkowskich UE, o którym parlamenty/izby pragnęłyby dowiedzieć się więcej w nadchodzących latach.

Drugi rozdział kończy omówienie potencjalnej roli COSAC jako platformy dla parlamentów, na której mogą częściej dyskutować o praworządności i prawach człowieka w UE i uzyskiwać informacje w nadchodzących latach. Dwie trzecie ankietowanych parlamentów/izb wskazały, że powinna odgrywać tę rolę. Większość ankietowanych parlamentów wskazała, że COSAS mogłaby stanowić platformę do dalszego dialogu na temat ochrony praworządności. Mniejszość stwierdziła, że COSAC może nie być najlepszym forum do omawiania tych zagadnień, gdyż istnieje ryzyko dublowania prac innych instytucji/organów.

ROZDZIAŁ 3: DYPLOMACJA PARLAMENTARNA W RAMACH EUROPEJSKIEJ POLITYKI SASIEDZTWA (EPS)

W trzecim rozdziale dwudziestego piątego raportu półrocznego COSAC przedstawiono poglądy parlamentów narodowych na rolę, jaką odgrywają w dziedzinie dyplomacji parlamentarnej. Zakres geograficzny zapytania to obszar realizacji europejskiej polityki sąsiedztwa (EPS).

Zgodnie z ustaleniami raportu wszystkie ankietowane parlamenty/izby prowadzą dyplomację parlamentarną. Powody angażowania się w dyplomację parlamentarną są różne, lecz znakomita większość ankietowanych parlamentów/izb wskazała wspieranie fundamentalnych wartości (demokracji, praworządności i praw człowieka), poprawę wzajemnego zrozumienia się przez poszczególne kraje oraz wymianę informacji i know-how.

Parlamente prowadzące różne formy działań dyplomatycznych względem państw sąsiadujących z Unią Europejską zazwyczaj jednak przyjmują i wysyłają delegacje parlamentarne, którym przewodniczy na przykład przewodniczący/wiceprzewodniczący, prowadzą działania na szczeblu komisji, uczestniczą w międzyparlamentarnych zgromadzeniach i spotkaniach (Zgromadzeniu Parlamentarnym Rady Europy, NATO i OBWE oraz w innych tego typu forach i organach wielostronnych) oraz przyjmują wysokiej rangi polityków zagranicznych (np. głowy państw lub rządów); wskazano również spotkania parlamentarzystów z akredytowanymi ambasadorami.

Większość ankietowanych parlamentów nie posiada oficjalnego katalogu zasad koordynacji działań w ramach dyplomacji parlamentarnej.

Znakomita większość ankietowanych parlamentów/izb wskazała przede wszystkim przewodniczącego lub wiceprzewodniczących, Komisję do Spraw Zagranicznych i Komisję do Spraw Unii Europejskiej jako aktorów prowadzących dyplomację parlamentarną wobec krajów sąsiadujących z UE.

Co do zakresu, w jakim dyplomacja parlamentarna jest koordynowana z innymi podmiotami w dziedzinie dyplomacji w polityce zagranicznej, obraz był zróżnicowany. Zgodnie z ustaleniami raportu większość ankietowanych często koordynuje działania z aktorami tradycyjnej dyplomacji organów wykonawczych (tj. współpracuje z rządem lub rządowymi służbami dyplomatycznymi), a nieco ponad połowa – z Parlamentem Europejskim. Większość ankietowanych parlamentów/izb czasem koordynuje działania z innymi parlamentami narodowymi w UE.

W rozdziale tym przedstawiono również najlepsze praktyki wobec krajów sąsiadujących z UE oraz największe wyzwania efektywnej dyplomacji parlamentarnej wedle wskazań parlamentów. Najczęściej jako wyzwanie wskazywana była koordynacja z organami wykonawczymi, zwłaszcza w zakresie priorytetów, oraz z innymi aktorami międzynarodowymi.

ROZDZIAŁ 1: SPOSOBY PROWADZENIA KONTROLI KRAJOWEJ I DOŚWIADCZENIA W TEJ DZIEDZINIE

Pierwszy rozdział dwudziestego piątego raportu półrocznego COSAC opracowany został na podstawie informacji przedstawionych w poprzednich raportach półrocznych, zwłaszcza w dwudziestym drugim, i dotyczy systemów kontroli krajowej parlamentów i różnic między nimi.

W tym kontekście poddano w nim analizie poszczególne sposoby prowadzenia kontroli parlamentarnej i – korzystając z dwudziestego pierwszego raportu półrocznego – skoncentrowano się na sposobie, w jaki nowe formy i narzędzia współpracy międzyparlamentarnej są doceniane i wykorzystywane przez parlamenty narodowe. W tym zakresie przedstawiono w nim informacje dotyczące wyznaczania w parlamentach sprawozdawców do spraw UE, a korzystając z wyników dwudziestego czwartego raportu półrocznego przedstawiono najnowsze informacje na temat stanowisk parlamentów/izb co do wybranych aspektów „zielonej karty” (wzmocnionego dialogu). Ponadto analizie poddano niezadnienie przejrzystości rozmów trójstronnych. Przedstawiono ponadto poglądy parlamentów na wymianę informacji na temat priorytetów parlamentarnych w formie corocznego przeglądu priorytetów wszystkich parlamentów na podstawie programu prac Komisji oraz zgromadzone informacje dotyczące rodzajów danych i kanałów wykorzystywanych przez parlamenty do zbierania i wymiany informacji o sprawach unijnych. W końcowej części przedstawiono przegląd zapatrywań parlamentów na potencjalną poprawę posiedzenia plenarnego COSAC, aby umożliwić nieformalne tworzenie sieci kontaktów.

A. Sposoby prowadzenia kontroli parlamentarnej¹

¹ Parlament Europejski nie udzielił odpowiedzi na pytania zawarte w pierwszym rozdziale, gdyż nie mają do niego zastosowania.

Wszystkie ankietowane parlamenty (35) wskazały, że mają ambicję odgrywania aktywnej roli na szczeblu UE. Blisko połowa ankietowanych (17 spośród 35) pragnie odgrywać bardzo aktywną rolę, natomiast pozostali – dość aktywną. W przypadku austriackich Nationalrat i Bundesrat partia Zielonych odpowiedziała, że pragnie, aby parlament odgrywał bardzo aktywną rolę, a partia Team Stronach wskazała, że parlament nie powinien odgrywać aktywnej roli w tej dziedzinie.

Co do działań kontroli parlamentów i elementów istotnych dla nich w ramach kontroli spraw UE, znaczna większość (34 z 38) zadeklarowała, że ważny jest *nadzór ze strony rządu (odpowiedzialność rządu za sprawy UE)*, a jedynie kilka (4) uznało to za umiarkowanie istotne. Większość za ważne uznała *kształtowanie polityki (aktywny wpływ na stanowisko rządu w sprawach UE)* (27 z 38), *status forum publicznego (komunikacja z opinią publiczną w sprawach UE)* (27 spośród 38) oraz *aktywną wymianę z innymi parlamentami narodowymi* (26 z 38). Jedynie jeden parlament/jedna izba wskazała, że aktywna wymiana z innymi parlamentami narodowymi nie jest istotna. Kilka parlamentów/izb (trzy) odpowiedziało, że *wsparcie rządu (wspieranie stanowiska rządu w procesie podejmowania decyzji w UE)* jest nieistotne, choć dla większości (20 na 37) kwestia ta ma znaczenie².

Niemal połowa ankietowanych (17 na 37) stwierdziła, że ważny jest status *aktywnego gracza Brukseli (bezpośrednie kontakty z instytucjami UE)*, wiele parlamentów wskazało, że jest to umiarkowanie istotne, a kilka (trzy) wyraziło opinię, że status aktywnego gracza Brukseli nie ma znaczenia.

Parlamenty/izby zapytano, jak są zorganizowane kontakty oficjalne – poza kontaktami częściowo politycznymi – pomiędzy parlamentarzystami krajowymi a wybranymi posłami do Parlamentu Europejskiego.

Większość ankietowanych parlamentów/izb wskazała, że oficjalne kontakty pomiędzy parlamentarzystami krajowymi a europosłami odbywają się dzięki regularnej bądź nieregularnej organizacji spotkań. Trzydzieści z 39 parlamentów/izb wskazało, że organizowane są regularnie spotkania parlamentarzystów krajowych z posłami do PE. Francuskie Assemblée nationale wskazało, że Komisja do Spraw Unii Europejskiej organizuje regularne spotkania z posłami do PE w ramach tygodnia elektoratu we współpracy z Komisją do Spraw Unii Europejskiej francuskiego Sénat. Zaznaczyło również, że prowadzi relacje z Parlamentem Europejskim przez organizację spotkań komisji wspólnej w formie wideokonferencji. Brytyjska Izba Lordów i czeski Senát wskazały, że dwa razy do roku odbywają się trójstronne spotkania posłów i senatorów z europosłami.

Czeski Senát dodał, że posłowie do PE mogą uczestniczyć w posiedzeniach Komisji do Spraw Europejskich, podczas których dysponują głosem doradczym. Brytyjska Izba Lordów dodała, że mają również miejsce inne kontakty doraźne, w tym wizyty Komisji w Brukseli, sesje poświęcone prezentacji dowodów i spotkania w Londynie. Chorwacki Hrvatski sabor stwierdził, że posłowie do PE są zapraszani na wszystkie sesje Komisji do Spraw Europejskich, mogą też być zapraszani na posiedzenia innych komisji.

Dwanaście parlamentów/izb wskazało, że kontakty te utrzymywane są w ramach nieregularnych spotkań. W austriackich Nationalrat i Bundesrat posłowie do Parlamentu Europejskiego mają możliwość uczestnictwa w posiedzeniach Komisji do Spraw Europejskich obu izb lub uczestnictwa w niektórych debatach plenarnych. Holenderska Eerste Kamer wyjaśniła, że organizowane są coroczne spotkania z posłami do PE w ramach wizyt w instytucjach unijnych w Brukseli. Włoska

² Partia Zielonych z austriackich Nationalrat i Bundesrat uznaje za ważne kształtowanie polityki, status forum publicznego i wymianę z innymi parlamentami krajowymi.

Camera dei deputati podkreśliła, że posłowie do PE byli zapraszani lub brali udział w wideokonferencji w ramach kontroli nad wnioskami ustawodawczymi w komisji, zwłaszcza gdy pełnili funkcję sprawozdawcy w przypadku konkretnego aktu prawnego.

Kilka (5 spośród 39) parlamentów/izb sprecyzowało, że posłowie do PE są oficjalnie członkami Komisji do Spraw Unii Europejskiej. Maltańska Kamra tad-Deputati dodała, że posłowie do PE są z urzędu członkami Komisji do Spraw Unii Europejskiej, bez prawa głosu.

W trzech parlamentach/izbach kontakty pomiędzy parlamentarzystami a europosłami są nieformalne. Niemiecki Bundesrat wskazał, że przekazuje wszystkie decyzje tej izby dotyczące projektów prawodawstwa unijnego niemieckim posłom do PE.

Ponadto słoweński Državni zbor, obydwie izby polskiego parlamentu, luksemburska Chambre des Députés i węgierski Országgyűlés podkreśliły, że posłowie do PE mają możliwość uczestnictwa w posiedzeniach Komisji do Spraw Europejskich. Węgierski Országgyűlés i luksemburska Chambre des Députés dodały, że posłowie do PE mogą również uczestniczyć w posiedzeniach komisji sektorowych, a w przypadku parlamentu węgierskiego – w sesjach plenarnych, jeśli dany punkt porządku obrad związany jest z Unią Europejską. Polski Sejm odpowiedział, że Komisja do Spraw Unii Europejskiej zaprasza posłów do PE w charakterze sprawozdawców w zakresie najważniejszych spraw unijnych. Portugalskie Assembleia da República podkreśliło, że kontakty odbywają się podczas wysłuchań na podstawie ustawy. Hiszpańskie Cortes Generales wskazały, że w celu wypełnienia obowiązków wynikających z przepisów prawa Wspólna Komisja do Spraw Unii Europejskiej organizuje wspólne posiedzenia. Szwedzki Riksdag podkreślił, że kontakty odbywają się głównie w ramach grup politycznych. Dodał, że posłowie do PE nie mogą uczestniczyć w debatach w Riksdagu, lecz mogą być zapraszani do uczestnictwa w posiedzeniach komisji po wydaniu przez daną komisję specjalnej decyzji w tej sprawie.

B. Sprawozdawcy

Większość ankietowanych parlamentów/izb (21 spośród 37) wskazała, że nie są wyznaczani sprawozdawcy do spraw związanych z UE.

Niektóre parlamenty/izby podały dodatkowe informacje dotyczące wyznaczania sprawozdawców w tej dziedzinie³. Włoski Senato della Repubblica i słoweński Državni zbor wskazały, że każda stała komisja wyznacza sprawozdawcę do spraw wpisujących się w zakres ich kompetencji, a w tym drugim przypadku – sprawozdawca podlega Komisji do Spraw Unii Europejskiej. Belgijska Chambre des représentants wskazała, że przyjęto system, w ramach którego na początku każdej kadencji wyznaczany jest w każdej stałej komisji tzw. europromotor. Odpowiada on za gwarantowanie wdrażania opinii, propozycji rezolucji, zaleceń i innych wersji ostatecznych tekstów oraz propozycji postępowań normatywnych i pozostałych typów dokumentów Komisji Europejskiej przesyłanych mu przez sekretariat Komisji Doradczej. Węgierski Országgyűlés wyjaśnił, że sprawozdawcy są wyznaczani do spraw UE o szczególnym znaczeniu, lecz ich rola jest nieformalna. Czeski Senát, włoska Camera dei deputati, niemiecki Bundesrat, polski Sejm i rumuński Senat stwierdziły, że wyznaczają sprawozdawcę dla każdej rozpatrywanej sprawy unijnej. Polski Sejm dodał, że wyznaczanie sprawozdawców odbywa się na podstawie zainteresowań zadeklarowanych przez

³ Sześć parlamentów/izb wymieniło dokładnie, dla których spraw UE wyznaczono sprawozdawców. Odnośniki i tytuły znaleźć można w załączniku do kwestionariusza.

członków komisji na początku kadencji. Grecki Vouli ton Ellinon wyjaśnił, że za prezentację spraw UE zazwyczaj odpowiadają członkowie rządu, lecz czasem wyznaczani są do tego parlamentarzyści. Portugalskie Assembleia da República wskazało, że przyjęto niedawno nową metodę kontroli, która nie weszła jeszcze w życie.

Jak podkreśliła większość ankietowanych, nominacja sprawozdawcy definiuje jego mandat, na który generalnie składa się gromadzenie informacji na temat merytorycznych/technicznych aspektów spraw UE (14 spośród 21 parlamentów) i opracowywanie stanowiska dla parlamentu/izby (14 z 21). Wiele parlamentów/izb (12 spośród 21) podkreśliło, że zbieranie informacji o stanowiskach innych parlamentów/izb również należy do obowiązków sprawozdawcy. Około połowa ankietowanych (10 spośród 21) podkreśliła, że sprawozdawcy gromadzą informacje o stanowiskach innych państw członkowskich. W niektórych parlamentach/izbach (6 z 21) sprawozdawcy zbierają informacje o stanowiskach politycznych w ich parlamentach. Lobbowanie za swoim stanowiskiem stanowi jedno z zadań sprawozdawcy w 6 spośród 21 ankietowanych parlamentów/izb.

Czeski Senát podkreślił, że sprawozdawca ma obowiązek sporządzania i przedstawiania sprawozdania z postępów spraw związanych z UE Komisji do Spraw Unii Europejskiej, w tym swoich propozycji rozwiązań. Dodał, że sprawozdawca może realizować wszystkie inne ww. zadania, lecz nie jest to jego oficjalnym obowiązkiem. Niemiecki Bundesrat wyjaśnił, że mandat sprawozdawcy obejmuje składanie wniosków o poparcie dla zaleceń opracowywanych przez komisje stałe, gdy zaaprobuje je Komisja do Spraw Unii Europejskiej. Jego mandat obejmuje także monitorowanie działań rządu federalnego w związku z opiniami Bundesratu w sprawach, w których izba ta ma rozszerzone prawo udziału oraz weryfikację odpowiedzi Komisji Europejskiej w ramach dialogu politycznego.

Brytyjska Izba Lordów wyjaśniła, że nie wyznacza sprawozdawców dla poszczególnych spraw unijnych, a wiele z ww. zadań realizowanych jest przez podkomisje Komisji Specjalnej do Spraw Unii Europejskiej. Mimo to zaproponowała otwarcie tego typu mechanizmu dla innych deputowanych parlamentów krajowych, w których sprawozdawcy nie są wyznaczani – w przypadku Izby Lordów oznaczałoby to przewodniczącego Komisji do Spraw Unii Europejskiej i przewodniczących sześciu podkomisji tematycznych.

Znakomita większość ankietowanych parlamentów/izb (20 spośród 22), a także partia Zielonych z niemieckich Nationalrat i Bundesrat⁴, *wyraziła opinię, że aktywna wymiana informacji pomiędzy sprawozdawcami parlamentarnymi do spraw UE stanowiłaby przydatne narzędzie służące poprawie jakości kontroli parlamentarnej w ich macierzystym parlamencie/izbie.*

C. „Zielona karta” (wzmocniony dialog polityczny)

Jedna trzecia ankietowanych parlamentów/izb (12 spośród 36) popiera ustanowienie minimalnego progu dla wprowadzenia „zielonej karty” (wzmocnionego dialogu politycznego) na poziomie 1/3, a mniejsza ich liczba (7 z 36) wskazała, że próg ten powinien wynosić 1/4. Żaden z parlamentów nie poparł progu wyższego niż 1/3 ani niższego niż 1/4.

Obie izby niemieckiego parlamentu, parlament Hiszpanii i Wielkiej Brytanii, holenderska Tweede Kamer oraz szwedzki Riksdag stwierdziły, że nie przyjęły oficjalnego stanowiska, natomiast

⁴ Partie rządzące SPÖ i ÖVP nie udzieliły odpowiedzi na to pytanie.

francuski Sénat, holenderska Eerste Kamer oraz włoski Senato della Repubblica wskazały, że ustalenie progu nie jest konieczne. Francuski Sénat dodał, że według niego formuła powinna być bardzo elastyczna, z możliwością reagowania. Holenderska Eerste Kamer uważa, że „zielona karta” (wzmocniony dialog polityczny) to procedura nieformalna, dlatego też nie trzeba ustalać żadnego progu. Włoski Senato della Repubblica podkreślił, że „zielona karta” nie jest „wspólnym” stanowiskiem, a każda izba może przesłać własną opinię Komisji Europejskiej w ramach dialogu politycznego.

Niektóre parlamenty/izby zaproponowały inny próg, np. węgierski Országgyűlés zaproponował 1/5, a rumuńska Camera Deputaţilor wskazała, że do uruchomienia „zielonej karty” należy zgromadzić 80% poparcia. Belgijska Chambre des représentants wyraziła opinię, że należy stosować bieżące progi przewidziane dla „żółtej” i „zielonej karty”, aby uniknąć zamieszania.

Komisja Spraw Konstytucyjnych Parlamentu Europejskiego z zadowoleniem przyjęła wszystkie inicjatywy mające na celu wzmocnienie dialogu politycznego z parlamentami narodowymi, z poszanowaniem określonych w traktatach kompetencji poszczególnych aktorów w procesie podejmowania decyzji. Nieformalny mechanizm umożliwiający parlamentom narodowym zwrócenie uwagi właściwych instytucji na znaczenie podjęcia inicjatywy ustawodawczej w danej kwestii bezapelacyjnie stanowiłoby ważny wkład w tej dziedzinie. Ponadto Komisja Spraw Konstytucyjnych PE z zadowoleniem przyjąłaby wnioski, które nie koncentrowałyby się na podejściu defensywnym, co powodują mechanizmy kontroli pomocniczości.

Mimo braku oficjalnego stanowiska belgijski Sénat zalecił wzmocnienie „zielonej karty”, co umożliwiłoby parlamentom narodowym przedkładanie UE projektów aktów prawnych i skłanianie instytucji europejskich do reagowania na te propozycje. Jeżeli 1/3 parlamentów/izb zaproponuje przyjęcie nowych przepisów lub zmianę obowiązujących, proponowana procedura przewidywałaby wprowadzenie danego projektu do porządku obrad Komisji Europejskiej. Komisja Europejska musiałaby wskazać, dlaczego popiera lub odrzuca dany projekt. Sénat uważa, że takie same prawo powinny przysługiwać Parlamentowi Europejskiemu.

Mniej niż połowa ankietowanych parlamentów/izb (15 spośród 34) wskazała, że inicjujący parlament/inicjująca izba powinna wyznaczać termin uczestnictwa w „zielonej karcie” (wzmocnionym dialogu politycznym) według własnego uznania. Maltańska Kamra tad-Deputati dodała, że nawet gdyby termin ustalany był przez inicjujący parlament, nie powinien wynosić mniej niż 8 tygodni.

Niektóre parlamenty (7 spośród 34) wyraziły poparcie dla terminu od 8 do 12 tygodni, a dwa postulowały wprowadzenie terminu 4–16 tygodni. Czeska Poslanecká sněmovna zaproponowała termin w przedziale od 10 do 12 tygodni. Litewski Seimas przypomniał, że ten sam termin powinien obowiązywać w przypadku każdej „zielonej karty” (wzmocnionego dialogu politycznego). Brytyjska Izba Gmin zaleciła, aby terminy były na tyle długie, aby uwzględnić przerwę wakacyjną.

Niektóre z ankietowanych parlamentów/izb (11 spośród 33) wskazały, że termin na ukończenie procedury „zielonej karty” powinien wynosić od 16 tygodni do 6 miesięcy, a niemal taka sama liczba parlamentów/izb (9 z 33) wskazała, że wybór terminu powinien leżeć w gestii inicjującego parlamentu/inicjującej izby. Cztery parlamenty/izby uważają, że ustalenie oficjalnego terminu jest zbędne. Rumuńska Camera Deputaţilor zaproponowała ustalenie terminu 2–3 miesięcy.

Okolo połowa parlamentów/izb odpowiedziała w bardzo zróżnicowany sposób na pytanie o wnioski, jakie można by wyciągnąć z bieżących inicjatyw związanych z „zieloną kartą” (wzmocnionym dialogiem politycznym). Choć niektóre parlamenty/izby, jak choćby francuski Sénat, przyjęły utworzenie tego nowego narzędzia z zadowoleniem, a brytyjska Izba Lordów, włoski Senato della Repubblica i francuskie Assemblée nationale podkreśliły, że wydaje się ono efektywne i przydatne, inne parlamenty/izby były do niego nastawione bardziej krytycznie, np. czeska Poslanecká sněmovna wskazała, że trudne będzie przypisanie własności tego narzędzia któremukolwiek z parlamentów. W opinii portugalskiego Assembleia da República „zielona karta” stanowi istotny wkład w głęboki dialog polityczny z instytucjami unijnymi, a dla maltańskiej Kamra tad-Deputati wniesie ona pozytywny wkład w ramy legislacyjne UE. Według słoweńskiego Državni svet „zielona karta” pozwala parlamentom narodowym odgrywać istotną rolę na szczeblu UE. Brytyjska Izba Lordów, litewski Seimas i węgierski Országgyűlés podkreśliły, że jakkolwiek formuła „zielonej karty” powinna koncentrować się na problemach całej Unii, a nie na problemach krajowych. Holenderska Tweede Kamer stwierdziła, że parlamenty/izby inicjujące „kartę” powinny przekazywać wszystkim parlamentom/izbom jej wyniki i dalsze informacje o tej inicjatywie wkrótce po upływie terminu na zgłoszenie udziału.

Ankietowane parlamenty zadały kilka pytań i wyraziły pewne obawy. Litewski Seimas, włoski Senato della Repubblica i rumuński Senat przypomniły, że nowe narzędzie należy stworzyć bez potrzeby wprowadzania zmian do unijnych traktatów i z poszanowaniem równowagi instytucjonalnej. Niektóre parlamenty/izby wskazały, że należy przyjąć procedury wewnętrzne w celu integracji tego nowego narzędzia z istniejącymi strukturami.

Choć belgijska Chambre des représentants przyjęła możliwość przyjęcia procedur wewnętrznych, holenderska Eerste Kamer wyjaśniła, że w związku z ww. narzędziem powstało pytanie o to, czy komisja może wydać opinię w imieniu całej izby. Estoński Riigikogu stwierdził, że jego system kontroli UE opiera się na reagowaniu na stanowiska rządu, więc prowadzone są prace nad sposobami integracji tego nowego narzędzia z systemem. Francuski Sénat wskazał, że ważne jest dodanie do tekstu przesłanego parlamentom/izbom podsumowania motywacji do wprowadzenia „zielonej karty”. Bułgarskie Narodno sabranie zaproponowało sformalizowanie kanałów komunikacji i szczegółowe omówienie zakresu, w jakim można by składać poprawki do inicjatywy „zielonej karty”. Maltańska Kamra tad-Deputati zaproponowała, aby język „zielonej karty” był prosty i ogólny, co pozwoliłoby na zwiększenie liczby parlamentów/izb, które przystąpią do tej inicjatywy, a czeski Sénat zasugerował używanie jak najbardziej jasnego i precyzyjnego języka, zwłaszcza w ramach propozycji zmian istniejących przepisów. Węgierski Országgyűlés zaproponował organizację wideokonferencji w celu wymiany informacji. Włoski Senato della Repubblica zauważył, że jest zbyt wcześnie na wyciąganie wniosków i należy poczekać na dalsze inicjatywy związane z „zieloną kartą” przed dokonaniem oceny jej rezultatów.

D. Rozmowy trójstronne

Parlamenty/izby zapytano, czy wzięły udział w konsultacjach społecznych dotyczących transparentności rozmów trójstronnych zainicjowanych przez Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich w ramach trwającego dochodzenia OI/8/2015/JAS, w ramach których termin nadsyłania odpowiedzi upłynął 31 marca 2016 r. Większość parlamentów (33 spośród 38) odpowiedziała przecząco.

Pięć parlamentów/izb, które udzieliły odpowiedzi twierdzącej, przedstawiło informacje na temat ukierunkowania ich odpowiedzi w konsultacjach. Często powtarzającymi się problemami były brak

przejrzystości i potrzeba poprawy w tym zakresie dzięki publikacji dokumentów roboczych z rozmów trójstronnych (np. Komisja do Spraw Unii Europejskiej francuskiego Assemblée nationale). Komisja z brytyjskiej Izby Gmin wyraziła obawę o brak przejrzystości procesu podejmowania decyzji w ramach rozmów trójstronnych, a Komisja z brytyjskiej Izby Lordów nawoływała do poprawy ich przejrzystości, podkreślając, że parlamenty narodowe muszą sprawować szerszy nadzór nad tymi rozmowami i mieć większy wpływ na ten proces, jeżeli mają skutecznie pełnić funkcję kontrolną. Ta druga Komisja wezwała rządy krajowe i Parlament Europejski do wykazania chęci i zaangażowania w wymianę informacji z parlamentami narodowymi i opinią publiczną. Holenderska Tweede Kamer wspomniała, że poprawa przejrzystości nie tylko pomaga Izbie w nadzorowaniu funkcjonowania rządu w Radzie, lecz umożliwi również opinii publicznej monitorowanie rozmów trójstronnych, co ułatwia budowanie zaufania. Przedstawiła również propozycje co do rodzajów informacji, które należy publikować, np. porządek dzienny rozmów trójstronnych czy mandat Rady, oraz komunikowania rezultatów przez publikację na przyjaznej dla użytkownika, ogólnodostępnej stronie internetowej. Rumuński Senat wskazał, że większa przejrzystość zapewniłaby większą rozliczalność państw członkowskich i instytucji unijnych, co powinno wzmocnić relacje pomiędzy unijnymi decydentami a obywatelami.

Znakomita większość ankietowanych (29 spośród 34) uważa wymianę informacji na temat rozmów trójstronnych pomiędzy parlamentami/izbami za narzędzie przydatne do poprawy kontroli parlamentarnej nad sprawami unijnymi.

Brytyjska Izba Lordów wyraziła opinię, że jakikolwiek mechanizm wymiany informacji, który rozjaśniłby proces rozmów trójstronnych, byłby korzystny, tak samo jak jakikolwiek mechanizm wzmacniający rolę i wpływy parlamentów narodowych w tym procesie. Parlament Europejski mógłby zostać zachęcony do przejęcia inicjatywy i mógłby charakteryzować się większą przejrzystością w zakresie działań w ramach procesu rozmów trójstronnych, w tym prowadzić wymianę informacji bezpośrednio z parlamentami narodowymi. Również chorwacki Hrvatski sabor stoi na stanowisku, że rozmowy trójstronne są najmniej transparentną częścią unijnego procesu legislacyjnego, więc każda inicjatywa mająca na celu poprawę ich przejrzystości jest mile widziana.

Co do korzyści z tej wymiany, według maltańskiej Kamra tad-Deputati wymiana informacji pomiędzy parlamentami pomogłaby parlamentom narodowym śledzić losy ich propozycji na poszczególnych etapach, zanim staną się wiążącymi regulacjami i dyrektywami, a w opinii estońskiego Riigikogu informacje o końcowych pracach w ramach rozmów trójstronnych mogłyby pomóc w przygotowaniach do implementacji prawa unijnego i do realizacji kolejnych kroków na drodze do transpozycji przepisów UE do prawa krajowego. Francuski Sénat uważa, że informacje te byłyby przydatne dla Komisji do Spraw Unii Europejskiej, które mogłyby na ich podstawie przyjmować stanowiska dotyczące tekstów, których wcześniej nie uznawały za ważne.

Holenderska Tweede Kamer wyraziła pogląd, iż łączenie informacji otrzymywanych różnymi kanałami umożliwiłoby parlamentom stworzenie pełnego obrazu kierunku, w którym podążają negocjacje. Byłoby to pomocne zwłaszcza w przypadku wybranych propozycji, o których parlamenty wymieniają się informacjami.

Niemiecki Bundesrat wskazał, że taka wymiana informacji mogłaby umożliwić parlamentom/izbom wywieranie wpływu na stanowiska negocjacyjne Rady za pośrednictwem ich rządów. Według włoskiego Senato della Repubblica wymiana informacji wpływa na poprawę ich jakości i ilości, co jest warunkiem niezbędnym efektywnej kontroli.

Co do tego, kto powinien udostępniać informacje, według węgierskiego Országgyűlés w całym unijnym procesie podejmowania decyzji to Komisja Europejska, jako główny inicjator procesu legislacyjnego, powinna zapewniać parlamentom narodowym informacje dotyczące przestrzegania zasad pomocniczości i proporcjonalności, co mogłoby w dużym stopniu wpłynąć na przejrzystość rozmów trójstronnych. Czeski Senát wskazał, że informacje o rozmowach trójstronnych powinien przekazywać każdemu z parlamentów przede wszystkim jego rząd. Polski Sejm przyznał, że wymiana informacji mogłaby wpłynąć na poprawę kontroli nad sprawami UE, wskazując jednocześnie, że nadal nie wiadomo kto powinien przekazywać informacje parlamentom.

Jednak brytyjska Izba Gmin, uznając, że wymiana informacji może być przydatna, wyraziła też obawę, że szybkość i zakres prac mogą spowodować, że będzie to rzadko możliwe.

E. Wymiana informacji na temat priorytetów parlamentów

W 2015 r. holenderska Tweede Kamer opracowała przegląd priorytetów 16 parlamentów na podstawie programu prac Komisji (CWP) na 2015 r.

Dokument przesłano wszystkim

parlamentom/izbom oraz Komisji Europejskiej.

W bieżącym roku działanie to zostanie powtórzone. Kiedy wszystkie parlamenty, które ustalały priorytety na podstawie programu prac Komisji na 2016 r., zakończą prace w tym zakresie, pełen przegląd za 2016 r. zostanie przesłany wszystkim parlamentom/izbom i Komisji Europejskiej. W tym kontekście parlamenty/izby zapytano, czy ustaliły swoje priorytety w oparciu o program prac Komisji na 2016 r. 22 spośród 37 ankietowanych parlamentów odpowiedziało twierdząco, 10 przecząco, a 5 planuje to zrobić. Według odpowiedzi hiszpańskich Cortes Generales Wspólna Komisja do Spraw Unii Europejskiej nie ustala ogólnego, abstrakcyjnego zestawu priorytetów, gdyż priorytety wybierane są doraźnie, po systematycznej analizie wszystkich spraw i ich kontekstów.

Mniej niż połowa ankietowanych (15 spośród 37) uważa opracowywanie rocznego przeglądu wszystkich priorytetów parlamentarnych na podstawie programu prac Komisji, który przesyłany jest wszystkim parlamentom/izbom i Komisji Europejskiej oraz innym unijnym instytucjom, za dość przydatne, a 14 – za bardzo przydatne. Sześć ankietowanych parlamentów nie ma zdania, a dwa uważają, że nie jest to przydatne.

Większość ankietowanych parlamentów/izb (26 spośród 33) uważa, że parlament kraju sprawującego prezydencję w każdej pierwszej połowie roku powinien, z pomocą Sekretariatu COSAC, opracowywać na podstawie danych przekazywanych przez wszystkie parlamenty narodowe coroczny przegląd priorytetów parlamentów i przekazywać go wszystkim parlamentom/izbom i instytucjom UE w celach informacyjnych.

F. Wymiana informacji pomiędzy parlamentami

Parlamenty/izby zapytano, jak często (nigdy/czasem/bardzo często) korzystają z konkretnych kanałów gromadzenia i wymiany informacji o sprawach związanych z UE z innymi parlamentami/izbami.

Najczęściej wymienianym kanałem, wykorzystywanym „bardzo często” przez 35 spośród 39 parlamentów, była sieć stałych przedstawicieli parlamentów w Brukseli. Drugim najczęściej

wymienianym kanałem, wykorzystywanym „bardzo często” przez 31 spośród 39 parlamentów, były konferencje międzyparlamentarne takie jak COSAC, WPZiB/WPBiO i SECG. Z drugiej strony kanałami najczęściej wymienianymi jako „nieużywany nigdy” były serwisy społecznościowe, takie jak Facebook czy LinkedIn (29 z 38), oraz wideokonferencje (24 na 38).

Pytanie: Jak często Państwa parlament korzysta z poniższych kanałów gromadzenia i wymiany informacji o sprawach związanych z UE z innymi parlamentami/izbami?				
	Nigdy	Czasem	Bardzo często	<i>Liczba parlamentów/izb, które udzieliły odpowiedzi na to pytanie</i>
Sieć stałych przedstawicieli parlamentu w Brukseli	0	4	35	39
Konferencje międzyparlamentarne, takie jak COSAC, WPZiB/WPBiO i SECG	0	8	31	39
Wideokonferencje	24	14	0	38
Kontakty podczas posiedzeń międzyparlamentarnych w Parlamencie Europejskim	1	30	8	39
Strona internetowa IPEX (www.ipex.eu)	0	15	24	39
Spotkania polityczne/grupowe partii	5	29	4	38
Wizyty robocze komisji w innych parlamentach narodowych	3	33	3	39
Wizyty robocze personelu administracyjnego	12	26	1	39
Media społecznościowe: Facebook, LinkedIn	29	8	1	38
Liczba ankietowanych ogółem				39
Liczba ankietowanych, którzy nie udzieliли odpowiedzi na to pytanie				0

Inne kanały wymieniane przez parlamenty/izby to m.in. spotkania regionalne, takie jak Spotkanie Komisji do Spraw Unii Europejskiej Parlamentów Narodowych Estonii, Łotwy, Litwy i Polski, Konferencja Przewodniczących Parlamentów Państw Nordycko-Bałtyckich (Finlandia, Szwecja, Dania, Norwegia, Islandia, Litwa, Łotwa, Estonia) (łotewski Saeima), tworzenie sieci kontaktów wśród asystentów członków i asystentów grup parlamentarnych (niemiecki Bundestag) oraz nieformalne kontakty pomiędzy przewodniczącym, sprawozdawcami i koordynatorami doraźnych delegacji parlamentarzystów krajowych (Parlament Europejski).

Parlamenty/izby zapytano jakie informacje dotyczące spraw unijnych są wymieniane z innymi parlamentami/izbami i jak często (nigdy/czasem/bardzo często).

„Bardzo często” wymieniane były informacje na temat dialogu politycznego i wkłady w propozycje UE w ramach pomocniczości (przez 20 spośród 38 parlamentów), a na drugim miejscu informacje

dotyczące stanowisk parlamentów w sprawach unijnych (12 z 38 parlamentów). Z drugiej strony informacjami niewymienianymi „nigdy” były informacje dotyczące rozmów trójstronnych (29 spośród 37), ustaleń sprawozdawców parlamentarnych (23 z 34) i stanowisk rządów krajowych 918 spośród 36 parlamentów).

Pytanie: Jakiego rodzaju informacje dotyczące spraw unijnych Państwa parlament/izba wymienia z innymi parlamentami/izbami?				
	Nigdy	Czasem	Bardzo często	<i>Liczba parlamentów/izb, które udzieliły odpowiedzi na to pytanie</i>
Konsultacje unijne, zielone i białe księgi	4	30	4	38
Propozycje dotyczące dialogu politycznego i wkłady w propozycje UE w ramach pomocniczości	0	18	20	38
Stanowiska rządu krajowego	18	18	0	36
Stanowiska parlamentarne w sprawach UE	1	25	12	38
Informacje o postępach w unijnych negocjacjach	14	21	1	36
Ustalenia sprawozdawców parlamentarnych	23	10	1	34
Informacje o rozmowach trójstronnych	29	8	0	37
Dowody/informacje ze spotkań z komisarzami lub posłami do PE	12	22	3	37
Liczba ankietowanych ogółem				38
Liczba ankietowanych, którzy nie udzielili odpowiedzi na to pytanie				1

Szwedzki Riksdag wskazał, że udostępnia informacje na temat stanowisk rządu krajowego i parlamentu w sprawach unijnych na platformie IPEX, a jego przedstawiciel w Brukseli czasem udostępnia informacje na życzenie.

Inne rodzaje podlegających wymianie informacji to m.in. krótkie podsumowania w języku angielskim przygotowywane przez korespondenta IPEX, członka Sekretariatu Komisji do Spraw Unii Europejskiej, na podstawie wiadomości IPEX po spotkaniach z członkami Komisji Europejskiej, a także informacje udostępniane przez stałego przedstawiciela w sieci stałych przedstawicieli z okazji konferencji specjalnych poświęconych sprawom UE, takich jak np. Euroatlantycka Konferencja Przewodniczących Parlamentów Państw Bałkanów Zachodnich (węgierski Országgyűlés).

G. Komunikowanie się w ramach COSAC

Parlamenty/izby zapytano, które części posiedzenia plenarnego COSAC mogłyby zostać poprawione celem umożliwienia nieoficjalnego tworzenia sieci kontaktów. Spośród 31 ankietowanych większość (22) wymieniła sesję plenarną, a 12 nieformalne sesje dodatkowe. Jedynie 8 parlamentów wskazało śniadanie/lunch/kolację podczas COSAC.

Poproszeni o doprecyzowanie, ankietowani udzielili różnych odpowiedzi, w wielu przypadkach przedstawiając ogólne uwagi dotyczące poprawy spotkań COSAC.

Wiele parlamentów/izb skupiło się na porządku dziennym posiedzeń. Uwagi ogólne dotyczyły m.in. planowania wystarczającej ilości czasu na debaty polityczne (niemiecki Bundestag) i więcej miejsca na dyskusje (partia Zielonych, austriackie Nationalrat i Bundesrat). Słoweński Državni zbor zaproponował zmniejszenie liczby punktów porządku dziennego, aby wszyscy uczestnicy mogli wyrazić swoją opinię na omawiane tematy, a fiński Eduskunta wskazał, że porządek dzienny nie powinien zawierać większej liczby zagadnień niż taka, którą można omówić w dostępnym czasie. Brytyjska Izba Lordów zaleciła ograniczenie liczby i długości sprawozdań ogólnych prezydencji i Komisji oraz prezentacji stron trzecich, co stworzy więcej miejsca na wkłady delegatów, co poparły również brytyjska Izba Gmin, rumuńska Camera Deputaților i niemiecki Bundesrat, jak również ukierunkowany porządek dzienny z konkretnymi tematami debat, potencjalnie również o aktualnych zagadnieniach. Z drugiej strony łotewski Saeima wskazał, że mówcy wysokiego szczebla z Komisji Europejskiej powinni zawsze uczestniczyć w posiedzeniach i przedstawiać swoje stanowiska. Węgierski Országgyűlés podkreślił, że teksty wkładów i konkluzji powinny ograniczać się do najważniejszych zagadnień i nie powinny być zbyt długie, zalecił też określenie maksymalnej długości dokumentów. Bułgarskie Narodno sabranie wskazało, że interwencje nie na temat nie powinny być tolerowane, a liczbę interwencji na uczestnika należy ograniczyć tak, aby umożliwić każdemu wypowiedzenie się. Ograniczanie czasu jednego wystąpienia do mniej niż 2 minut jest niedopuszczalne.

Wiele parlamentów/izb odniosło się bardziej konkretnie do nieformalnej wymiany informacji pomiędzy delegatami. Chorwacki Hrvatski sabor stwierdził, że wprowadzenie bieżących unijnych wniosków ustawodawczych do porządku obrad każdego posiedzenia plenarnego COSAC stworzyłoby forum dla formalnej i nieformalnej wymiany poglądów pomiędzy parlamentarzystami. Izby irlandzkiego Oireachtasu wskazały, że mimo iż posiedzenie plenarne generalnie mogłoby umożliwiać więcej kontaktów nieformalnych, możliwości tworzenia sieci kontaktów podczas COSAC są nieraz ograniczone z uwagi na oficjalny charakter i czas trwania sesji plenarnej oraz spotkań przewodniczących.

Holenderska Tweede Kamer poparła poszukiwanie sposobów poprawy możliwości interakcji, w tym organizację równoległych warsztatów/sesji, rozmów i przerw w sesji plenarnej, sugerując, że delegacje mogłyby w większym stopniu skorzystać z możliwości organizacji nieoficjalnych sesji dodatkowych/lunchowych. Holenderska Eerste Kamer opowiedziała się za oferowaniem możliwości nieoficjalnego tworzenia sieci kontaktów podczas spotkań COSAC dzięki umożliwianiu organizacji nieoficjalnych spotkań dodatkowych poświęconych konkretnym zagadnieniom dla zainteresowanych uczestników podczas lunchu lub przerw na kawę bądź nieformalnych lunchów i kolacji. W podobnym duchu włoski Senato della Repubblica postrzega organizację wydarzeń dodatkowych podczas sesji plenarnych COSAC jako dobrą praktykę i popiera rozszerzenie jej na spotkania przewodniczących,

co przyczyniłoby się do transformacji COSAC w prawdziwe zgromadzenie polityczne i nadałoby presjom politycznym „klastrow interesów” bardziej zinstytucjonalizowane ramy. Węgierski Országgyűlés postrzega nieformalne sesje dodatkowe jako doskonałe ramy do wymiany poglądów na potencjalne inicjatywy „zielonej karty” i „żółtej karty”. Propozycje innych parlamentów sugerowały przeznaczenie więcej czasu na debatę plenarną bez konieczności oficjalnego rejestrowania się mówców (maltańska Kamra tad-Deputati), zachęcanie uczestników do otwartych, bardziej nieformalnych dyskusji w celu kultywacji ducha współpracy (rumuńska Camera Deputaților) niekoniecznie opartej na „rygorystycznych scenariuszach przygotowanych przed przyjazdem” (estoński Riigikogu) oraz wprowadzenie przemyślanego rozmieszczania uczestników przy stołach w trakcie jednego z posiłku podczas każdego z posiedzeń plenarnych, na przykład umieszczanie przedstawicieli kilku krajów przy jednym stole, aby zachęcać ich do interakcji i nawiązywania kontaktów (szwedzki Riksdag).

Komisja Spraw Konstytucyjnych Parlamentu Europejskiego (AFCO) wskazała, że lunchy robocze nie są efektywnym sposobem organizacji owocnych dyskusji, mimo że niekiedy zaplanowane zagadnienia są bardzo istotne. Wydaje się, że bardziej odpowiednie byłoby przeprowadzenie tych dyskusji na formalnych bądź nieformalnych sesjach dodatkowych. Podkreślając brak czasu na wszechstronną dyskusję na wszystkie tematy znajdujące się w porządku obrad, Komisja zaproponowała wydłużenie sesji, w charakterze formalnym lub nieformalnym, o pół dnia lub przynajmniej o kilka godzin.

Pomimo przytoczonych powyżej uwag polski Senat stwierdził, że obecne nieformalne kontakty w ramach sieci dobrze się sprawdzają, a cypryjska Izba Reprezentantów wyraziła opinię, że wszystkie wyżej wspomniane fora są wystarczające. Czeski Senat podkreślił, że nie ma potrzeby usprawniania COSAC, aby stworzyć wystarczającą przestrzeń dla nieformalnych kontaktów w ramach sieci; nie jest to aspekt posiedzeń COSAC, którego usprawnienie mogłoby być korzystne.

Większość respondentów (23 z 35) nie rozważałoby zorganizowania nieformalnej sesji dodatkowej podczas jednego z nadchodzących posiedzeń COSAC. Izby irlandzkiego Oireachtasu stwierdziły, że mogłyby rozważyć zorganizowanie nieformalnej sesji dodatkowej, jednak nie w najbliższej przyszłości – ze względu na obecny brak mandatu politycznego. Cypryjska Izba Reprezentantów wyraziła gotowość rozważenia organizacji nieformalnej sesji dodatkowej, jeśli zostanie to uznane za niezbędne.

W odpowiedzi na pytanie dotyczące zapewnienia tłumaczenia ustnego podczas sesji plenarnych COSAC, biorąc pod uwagę regulamin COSAC, który mówi, że „w czasie posiedzeń plenarnych zapewnione jest tłumaczenie simultaniczne na języki urzędowe UE”, większość respondentów (22 z 35) opowiedziało się za systemem obejmującym wszystkie 24 języki urzędowe UE, 13 respondentów stwierdziło, że tłumaczenie powinno być dostępne na wniosek delegacji a tylko siedmiu opowiedziało się za używaniem wyłącznie języka francuskiego i angielskiego, zgodnie z wnioskami ze spotkania przewodniczących COSAC.

Węgierskie Zgromadzenie Narodowe podkreśliło, że wszyscy uczestnicy z państw członkowskich, krajów kandydujących i Parlamentu Europejskiego, jak również goście specjalni mają możliwość wyrażenia swoich poglądów i aktywnego udziału w dyskusjach, podczas gdy polski Sejm wskazał, że jego odpowiedź to krok w kierunku ograniczenia kosztów i ułatwienia organizacji spotkań COSAC, jednak bez wprowadzania formalnych zmian do Regulaminu COSAC w zakresie systemu

językowego – każdy parlament miałby prawo do tłumaczenia ustnego, ale jeżeli któryś z parlamentów by go nie potrzebował, prezydencja nie musiałaby zapewniać takiego tłumaczenia.

Parlamenty/izby poproszono o przedstawienie najlepszych praktyk z międzyparlamentarnych zgromadzeń takich jak Zgromadzenie Parlamentarne NATO (ZP NATO), Zgromadzenie Parlamentarne Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE) i Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy (ZP RE), które mogłyby stanowić inspirację dla COSAC. Odpowiedzi respondentów były bardzo zróżnicowane.

Z jednej strony kilka parlamentów/izb przedstawiło najlepsze praktyki wywodzące się z wyżej wspomnianych zgromadzeń. Brytyjska Izba Lordów argumentowała, że być może nadszedł czas na przegląd regulaminu COSAC tak, aby dostarczyć bardziej precyzyjnych wytycznych na temat prowadzenia debat. Takie wytyczne mogły być opracowane na podstawie już istniejących zasad, np. w odniesieniu do Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy. W tym kontekście Izba Lordów zasugerowała m.in. wprowadzenie jaśniejszych zasad dotyczących roli trojki w przygotowywaniu i zmienianiu projektów uwag i konkluzji, terminów na zgłaszanie poprawek, ograniczeń dotyczących czasu przemawiania / liczby mówców zabierających głos na temat poprawek oraz zasad dopuszczalności wprowadzania poprawek ustnie. Litewski Seimas, włoski Senat Republiki i węgierskie Zgromadzenie Narodowe zasugerowały powołanie sprawozdawców. Portugalskie Zgromadzenie Republiki zaproponowało przyjęcie najlepszych praktyk ZP NATO w zakresie utworzenia stałych komisji i przeprowadzania wizyt na miejscu w przypadku problemów związanych ze sprawami Unii Europejskiej na terytorium jednego państwa członkowskiego lub ich większej liczby (na przykład obecny kryzys związany z uchodźcami). Maltańska Izba Deputowanych stwierdziła, że COSAC powinien poszukiwać sposobów na przyznanie uczestnikom większej ilości czasu na włączenie się w dyskusję, jak to ma miejsce w Zgromadzeniu Parlamentarnym Rady Europy, przez przyznanie czterech minut na każdą wypowiedź. Łotewska Saeima zaproponowała przyjęcie systemu wniosków i ograniczonej liczby sprawozdań, jak ma to miejsce w ZP RE. Inne propozycje dotyczyły zapraszania wysokiej jakości zewnętrznych mówców (niderlandzka Izba Druga) i ekspertów międzynarodowych (węgierskie Zgromadzenie Narodowe) oraz opracowywania dobrej jakości dokumentów przygotowawczych (niderlandzka Izba Druga).

Natomiast kilka parlamentów/izb uznało, że COSAC nie można porównywać do tych zgromadzeń i stwierdziło, że nie widzą żadnych najlepszych praktyk, które można by wykorzystać. Węgierskie Zgromadzenie Narodowe, chociaż dostrzegło jednak przestrzeń dla realizacji najlepszych praktyk i przedstawiło konkretne propozycje, zaleciło ostrożność stwierdzając, że wspomniane zgromadzenia działają w bardziej złożony sposób niż COSAC, a porównanie wymaga pogłębionej analizy. Cypryjska Izba Reprezentantów, czeski Senat i Izba Deputowanych nie dostrzegły żadnych najlepszych praktyk, które można by przyjąć; pierwszy z tych organów podkreślił, że COSAC to odbywające się dwa razy do roku spotkanie stałych komisji do spraw Unii Europejskiej, podczas gdy pozostałe podmioty to Zgromadzenia Parlamentarne, w których odbywają się posiedzenia komisji i sesje plenarne, a czeski Senat uznał, że COSAC jest bardziej skutecznym forum międzyparlamentarnym. Fińska Eduskunta – kwestionując możliwość porównywania COSAC do któregośkolwiek ze wspomnianych zgromadzeń pod względem pozycji ustawowej/traktatowej i zasobów sekretariatu – skupiła się na mocnej stronie COSAC, a mianowicie na elastyczności pozwalającej każdej prezydencji skupić się na najbardziej aktualnych tematach.

ROZDZIAŁ 2: PRAWORZĄDNOŚĆ A ROLA PARLAMENTÓW

Drugi rozdział dwudziestego piątego raportu półrocznego dotyczy roli parlamentów narodowych w staniu na straży i wspieraniu praworządności zarówno na szczeblu państw członkowskich, jak i szczeblu UE. Na tej sesji pojęcie „praworządność” odnosi się do norm praworządności: legalności, pewności prawa, zakazu arbitralności, dostępu do niezależnych i bezstronnych sądów, przestrzegania praw człowieka, niedyskryminacji i równości wobec prawa.

W rozdziale opisano zatem, czy parlamenty są obecnie zaangażowane w przewyższanie krajowych problemów związanych z praworządnością i za pośrednictwem jakich forów i narzędzi; zawiera on również informacje na temat zaangażowania parlamentów, przeprowadzonych dyskusji, wykorzystania dodatkowej wiedzy fachowej i informacji, jak również zainteresowania parlamentów narodowych organami/mechanizmami europejskimi i międzynarodowymi. W rozdziale przedstawiono również najlepsze praktyki wskazane przez parlamenty w odniesieniu do praworządności i praw człowieka oraz ogólny zarys poglądów parlamentów na temat tego, czy COSAC może stanowić dla nich platformę do dalszego dialogu na temat ochrony praworządności.

A. Zadania parlamentów

W odpowiedzi na pytanie, co uważają za swoje zadania w odniesieniu do praworządności, w tym praw człowieka, wszystkie parlamenty/izby oprócz jednego (38 z 39) wskazały, że ich zadaniem jest opracowywanie projektów przepisów prawnych zgodnie z normami praworządności. Dwa najrzadziej wymieniane zadania to monitorowanie (kwestii) praworządności i praw człowieka w innych państwach (24 z 38) i badanie domniemanych naruszeń praw człowieka we własnym państwie (21 z 39).

Pytanie: Co uznają Państwo za zadanie Państwa parlamentu/izby w odniesieniu do praworządności, w tym praw człowieka?	Tak	Nie	Liczba parlamentów/izb, które udzieliły odpowiedzi na to pytanie
Opracowywanie projektów przepisów prawnych zgodnie z normami praworządności	38	1	39
Ratyfikacja umów dotyczących praw człowieka podpisanych przez organy władzy wykonawczej	36	3	39
Podnoszenie kwestii dotyczących praworządności i praw człowieka w debacie publicznej we własnym państwie	36	3	39
Wkład w tworzenie i efektywne funkcjonowanie odpowiednich instytucji krajowych wspierających i chroniących praworządność i prawa człowieka	36	3	39
Monitorowanie sytuacji w zakresie praworządności we własnym państwie przez wykonywanie nadzoru nad władzą wykonawczą	35	4	39
Monitorowanie (kwestii) praworządności i praw człowieka w innych państwach	24	14	38
Badanie domniemanych naruszeń praw człowieka we własnym państwie	21	18	39

Liczba ankietowanych ogółem			39
Liczba ankietowanych, którzy nie udzielili odpowiedzi na to pytanie			0

Ponad połowa ankietowanych parlamentów/izb (23 z 38 respondentów) nie przeprowadzała oceny projektów aktów prawnych według standardowego zestawu kryteriów lub listy kontrolnej dotyczącej praworządności. Jednak według brytyjskiej Izby Gmin i niemieckiego Bundestagu praworządność jest zawsze brana pod uwagę. Wśród respondentów, którzy stosują jakiś zestaw kryteriów lub listę kontrolną (14 parlamentów/izb z 35), niektórzy opracowali wewnętrzny zestaw kryteriów obejmujących legalność, efektywność i skuteczność (niderlandzka Izba Pierwsza) lub korzystali z zestawu kryteriów przygotowanego przez Ministerstwo Sprawiedliwości (węgierskie Zgromadzenie Narodowe). Organy odpowiedzialne za kontrolę zgodności z zasadami praworządności i prawami człowieka różnią się znacznie między sobą; na przykład w estońskim Riigikogu jest to Komisja Konstytucyjna, w brytyjskiej Izbie Lordów – Wspólna Komisja ds. Praw Człowieka, a niemiecki Bundesrat korzysta z opinii wydawanych przez Komisję do Spraw Prawnych. Parlament Europejski korzysta z ocen skutków załączonych do wszystkich projektów wniosków Komisji Europejskiej oraz – na późniejszym etapie – dokonuje ciągłej oceny projektów aktów prawnych z udziałem kilku podmiotów lub służb, np. Działu Oceny Skutków, Wydziału Prawnego, sekretariatów komisji i przewodniczących komisji. Parlament Europejski ma też wewnętrzną procedurę kontroli zgodności propozycji aktów prawnych z Kartą Praw Podstawowych i może wywierać na Komisję nacisk za pomocą instrumentów „miękkiego prawa”, aby podjęła ona odpowiednie działania. W wielu parlamentach/izbach kontrola zgodności z konstytucją i prawem UE odbywa się na wczesnym etapie procesu legislacyjnego⁵ i ma formę oceny projektu aktu prawnego (włoski Senat Republiki) lub wydania wstępnej opinii lub wniosku (polski Sejm, litewski Seimas).

B. Komisje parlamentarne

Dwadzieścia cztery parlamenty/izby (spośród 38, które udzieliły odpowiedzi) stwierdziły, że mają wyspecjalizowane komisje lub podkomisje z wyłącznym mandatem w zakresie praw człowieka lub praworządności. Mandat wskazywany przez niektóre parlamenty/izby obejmuje omawianie skarg i wniosków, rozpatrywanie wniosków i innych inicjatyw obywateli, przekazywanie informacji właściwym organom parlamentu narodowego, monitorowanie i badanie kwestii dotyczących zagwarantowania praw człowieka i podstawowych wolności, monitorowanie wypełniania zobowiązań międzynarodowych (słoweńska Rada Narodowa), zabezpieczenie praw człowieka bez dyskryminacji z jakiegokolwiek względu, prowadzenie kontroli parlamentarnej instytucji publicznych zajmujących się egzekwowaniem praw człowieka (litewski Seimas). Większość z tych organów odbywa regularne posiedzenia (23 parlamenty/izby). W większości przypadków komisje zostały powołane kilkadziesiąt lat temu. Najważniejszymi powodami utworzenia takich komisji było zapewnienie zgodności z konstytucją danego państwa, Europejską konwencją praw człowieka i innymi konwencjami międzynarodowymi, walka z dyskryminacją i ochrona praw człowieka.

Zgodnie z odpowiedziami przesłanymi przez parlamenty/izby istnieją następujące komisje posiadające wyłączny mandat w zakresie praw człowieka; podano również rok ich utworzenia, jeżeli takie informacje były dostępne:

⁵ Estoński Riigikogu, niderlandzka Pierwsza Izba, włoska Izba Deputowanych, niemiecki Bundesrat, grecka Izba Deputowanych.

- Komisja Petycji, Praw Człowieka i Równości Szans (słoweńska Rada Narodowa),
- Komisja Spraw Konstytucyjnych i trzy stałe komisje (belgijski Senat),
- Wspólna Komisja Praw Człowieka i Konstytucji (brytyjska Izba Lordów) utworzona odpowiednio w latach 1998 i 2001;
- Komisja Praw Człowieka i Mniejszości Narodowych (chorwacki Sabor) utworzona w 1992 r.,
- Komisja Praw Obywatelskich i Mniejszości Etnicznych (litewski Seimas) utworzona w 1992 r.,
- Komisja Wyznań Religijnych i Praw Człowieka (bułgarskie Zgromadzenie Narodowe) utworzona w 2014 r.,
- Komisja do Spraw Konstytucyjnych, Praw, Wolności i Gwarancji (portugalskie Zgromadzenie Republiki) utworzona w 1976 r.,
- Specjalna Komisja Praw Człowieka (włoski Senat Republiki) utworzona w 2001 r.,
- Komisja Sprawiedliwości, Administracji Publicznej i Spraw Konstytucyjnych i Wspólna Komisja Praw Człowieka (brytyjska Izba Gmin);
- Komisja Praw Człowieka i Spraw Publicznych (łotewska Saeima) utworzona w 1993 r.,
- Komisja ds. Konstytucji (szwedzki Riksdag) utworzona w 1809 r.,
- Komisja Sprawiedliwości (węgierskie Zgromadzenie Narodowe),
- Komisja Praw Człowieka, Wyznań i Mniejszości Narodowych (rumuńska Izba Deputowanych) utworzona w 1990 r.,
- Komisja Spraw Prawnych i Konstytucyjnych i Komisja Edukacji, Nauki, Kultury, Praw Człowieka i Petycji (czeski Senat) utworzone w 1996 r.,
- Komisja Sprawiedliwości i Praw Człowieka (polski Sejm),
- Komisja Praw Człowieka i Równouprawnienia Kobiet i Mężczyzn (cypryjska Izba Reprezentantów) utworzona w 1976r.,
- Komisja Prawa Konstytucyjnego (fińska Eduskunta) utworzona w 1906 r.,
- Podkomisja Praw Człowieka (Parlament Europejski);
- Komisja ds. Równości, Młodzieży i Praw Człowieka (grecka Izba Deputowanych) utworzona w 2013 r.,
- Komisja Praw Człowieka (austriacka Rada Narodowa i Bundesrat) utworzona w 1999 r.,
- Komisja Praw Człowieka i Praw Mniejszości, Komisja Spraw Konstytucyjnych (słowacka Rada Narodowa),
- Komisja Praw Człowieka (utworzona w 1991 r.), Komisja Spraw Konstytucyjnych, Wolności Obywatelskich i Monitorowania Wykonywania Wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (utworzona w 2015 r.) (rumuński Senat).

W większości przypadków te utworzone komisje obradują raz na tydzień⁶ lub raz na dwa tygodnie⁷. W niektórych parlamentach/izbach działalność takich komisji jest uzależniona od sytuacji w kraju i na świecie i są one zwoływane doraźnie w razie potrzeby, poza regularnymi posiedzeniami, które są

⁶ Brytyjska Izba Lordów, litewski Seimas, bułgarskie Zgromadzenie Narodowe, portugalskie Zgromadzenie Republiki, włoski

Senat Republiki, brytyjska Izba Gmin, szwedzki Riksdag, węgierskie Zgromadzenie Narodowe, rumuńska Izba Deputowanych, niemiecki Bundestag, cypryjska Izba Reprezentantów, fińska Eduskunta, rumuński Senat.

⁷ Belgijski Senat, chorwacki Sabor, łotewska Saeima, czeski Senat, włoska Izba Deputowanych, Parlament Europejski.

zazwyczaj powiązane z plenarnymi sesjami parlamentów/izb (słowacka Rada Narodowa, polski Sejm). Austriacka Rada Narodowa i Bundesrat oznajmiły, że ich komisje zajmujące się kwestiami praw człowieka spotykają się 3–5 razy w roku.

W parlamentach/izbach, które nie miały wyspecjalizowanej komisji, kwestiami praworządności, w tym praw człowieka, zajmują się inne stałe komisje, np. Komisja Sprawiedliwości regularnie u 11 na 18 respondentów i Komisja do Spraw Unii Europejskiej okazjonalnie u 11 spośród 17 respondentów.

Pytanie: Jeżeli Państwa parlament/izba nie ma wyspecjalizowanej komisji, czy kwestiami praworządności, w tym praw człowieka, zajmują się inne (stałe) komisje? Jak często?					
	Nie/nie dotyczy	Okazjonalnie	Regularnie	Zawsze	<i>Liczba parlamentów/izb, które udzieliły odpowiedzi na to pytanie</i>
Komisja Sprawiedliwości	1	4	11	2	18
Komisja Spraw Wewnętrznych	4	4	9	0	17
Komisja do Spraw Unii Europejskiej	1	11	5	0	17
Komisja Spraw Zagranicznych	1	9	7	0	17
Komisja Spraw Społecznych	4	8	2	0	14
We wszystkich komisjach	5	6	4	0	15
Liczba ankietowanych ogółem					21
Liczba ankietowanych, którzy nie udzielili odpowiedzi na to pytanie					18

W niektórych parlamentach/izbach inne komisje mogą uczestniczyć w omawianiu kwestii praw człowieka lub zajmować się kwestiami praworządności. Są to głównie komisje spraw konstytucyjnych i spraw wewnętrznych⁸ lub większa grupa komisji sektorowych⁹ oraz – w przypadku Parlamentu Europejskiego – Komisja Wolności Obywatelskich, Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych (LIBE).

⁸ Estoński Riigikogu, belgijska Izba Reprezentantów, hiszpańskie Kortezy Generalne i Senat.

⁹ Litewski Seimas, maltańska Izba Deputowanych, niderlandzka Druga Izba, niemiecki Bundesrat, cypryjska Izba Reprezentantów, słoweńska Rada Narodowa.

C. Debata na temat praworządności i praw człowieka

Jeśli chodzi o częstotliwość prowadzenia dyskusji na tematy związane z prawami człowieka i praworządnością

przez parlamenty/izby z perspektywy omawianych regionów, większość parlamentów/izb, które udzieliły odpowiedzi, stwierdziła, że czasami omawiano sytuację w *innym państwie członkowskim* (35 z 39), *UE jako całości* (34 z 39), w *krajach kandydujących* (33 z 39) i w *krajach trzecich* (31 z 39). Debaty na temat kwestii praw człowieka i praworządności we *własnych krajach parlamentów/izb* odbywały się często w 15 parlamentach/izbach i czasami w 22.

Niektórzy respondenci podkreślali, że takie dyskusje dotyczące praworządności mogą być przeprowadzone w razie potrzeby we właściwej komisji lub na posiedzeniu plenarnym w różnych formach, takich jak pytania zadawane ustnie lub na piśmie, uchwały lub projekty propozycji legislacyjnych (belgijska Izba Reprezentantów, niemiecki Bundestag), debaty (czeski Senat), rozpatrywanie petycji w ramach wniosków, interpelacji i pytań skierowanych do ministrów rządu (szwedzki Riksdag) i w trakcie procesu ratyfikacji traktatów o przystąpieniu lub układów o stowarzyszeniu (węgierskie Zgromadzenie Narodowe). Zdaniem włoskiego Senatu Republiki debaty mogą dotyczyć bardzo szczegółowych kwestii, takich jak prawa imigrantów lub osób zatrzymanych.

Na pytanie dotyczące prowadzenia okresowych debat tematycznych poświęconych sytuacji w dziedzinie praworządności, w tym praw człowieka, w kraju mniej niż połowa (15 z 38) parlamentów/izb odpowiedziała, że takie debaty odbywają się regularnie. Parlamenty/izby wyjaśniły, że te debaty odbywają się często corocznie po przedłożeniu specjalnych sprawozdań, np. w przypadku litewskiego Seimasu jest to roczne sprawozdanie z działalności, sprawozdanie rządu w fińskiej Eduskuncie, sprawozdanie na temat sytuacji w dziedzinie praw podstawowych w UE (Parlament Europejski), roczne sprawozdanie rzecznika praw obywatelskich w słowackiej Radzie Narodowej, łotewskiej Saeimie, chorwackim Saborze i węgierskim Zgromadzeniu Narodowym, przy czym w tym ostatnim przypadku przedstawiane były i omawiane również inne sprawozdania Przewodniczącego Sądu Najwyższego, Prokuratora Generalnego i Prezesa Krajowego Biura Sądownictwa. Niektóre parlamenty/izby wskazały, że spotykają się w ciągu roku, gdy prezentowane jest sprawozdanie instytucji rządowych (słoweńska Rada Narodowa) lub na wniosek swoich członków. W niderlandzkiej Izbie Pierwszej debata na temat praworządności jest organizowana co dwa lata. W niemieckim Bundestagu i cypryjskiej Izbie Reprezentantów debaty są powiązane z posiedzeniami plenarnymi.

D. Wiedza fachowa i informacje

Większość parlamentów/izb (26 z 37) nie zainicjowała badań nad praworządnością ani prawami człowieka w swoich krajach.

Jeśli chodzi o dostępną wiedzę fachową i informacje na temat praworządności, parlamenty/izby zapytano również, czy mają do dyspozycji służby badawcze i eksperckie usługi doradcze, wraz z niezbędnymi zasobami, w zakresie zagadnień związanych z prawami człowieka i praworządnością. Około dwie trzecie parlamentów/izb (26 z 39) odpowiedziało, że ma do dyspozycji takie służby i usługi doradcze. W większości z nich (21 z 37) są one zapewniane przez wewnętrzne wyspecjalizowane służby badawcze. W 13 izbach/parlamentach usługi badawcze i doradcze były dostępne w postaci korzystania z zewnętrznej wiedzy fachowej, która nie wymagała żadnych

środków finansowych. Tylko osiem parlamentów/izb korzystało ze wsparcia specjalistycznego zewnętrznego personelu badawczego.

W odpowiedzi na pytanie, czy utrzymują zorganizowane kontakty ze stronami trzecimi w celu wspierania i ochrony praworządności i praw człowieka w ich krajach, 31 spośród 37 parlamentów/izb, które udzieliły odpowiedzi, stwierdziło, że utrzymują takie kontakty z Rzecznikiem Praw Obywatelskich. W kolejności malejącej były to kontakty z następującymi stronami trzecimi: krajowe instytucje praw człowieka (21 z 33), organizacje zajmujące się prawami człowieka (organizacje pozarządowe) (23 z 36), organy sądowe (18 z 35), adwokatura (17 z 35), ośrodki analityczne (16 z 35), naukowcy specjalizujący się w prawach człowieka (16 z 35); najrzadziej wymieniano media (14 z 34).

Izby irlandzkiego Oireachtasu i niderlandzka Izba Pierwsza dodały, że zorganizowane kontakty utrzymywano również z obywatelami, podczas gdy belgijska Izba Reprezentantów wskazała na Wysoką Radę ds. Sprawiedliwości jako stronę trzecią. Niderlandzka Izba Druga wspomniała również o kontaktach ze stowarzyszeniem izb adwokackich. Komisja Wolności Obywatelskich, Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych Parlamentu Europejskiego (LIBE) wyjaśniła, że utrzymuje również kontakty z członkami Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy, Sekretarzem Generalnym Rady Europy i Komisją Wenecką.

Odpowiedzi parlamentów/izb wyjaśniające charakter współpracy ze stronami trzecimi pokazały, że ta współpraca jest zorganizowana w różny sposób. Ogólnie rzecz biorąc, współpraca/wymiana informacji obejmuje strony trzecie i właściwe komisje parlamentów/izb, lecz nie wyklucza to możliwości nawiązywania kontaktów z tymi stronami przez poszczególnych parlamentarzystów. Ankieta pokazała również, że współpraca ta przybiera różne formy i jest prowadzona na różne sposoby. Najczęściej wymienianą formą były wysłuchania stron trzecich i ich obecność na spotkaniach w parlamentach/izbach w celu prezentacji sprawozdań, ustaleń i wymiany poglądów z parlamentarzystami na ważne tematy. Kilka parlamentów/izb wskazało również, że komisje parlamentarne i poszczególni parlamentarzyści korzystają również ze sprawozdań i informacji na piśmie, takich jak sprawozdania roczne stron trzecich.

Niektóre parlamenty/izby wyraźnie opisały, na czym polega ich współpraca z Rzecznikiem Praw Obywatelskich, która obejmuje np. omawianie sprawozdań rocznych Rzecznika Praw Obywatelskich w parlamencie/izbie. Fińska Eduskunta wskazała, że Rzecznik Praw Obywatelskich, przy którym działa Fińskie Centrum Praw Człowieka, jest niezależnym podmiotem działającym przy Eduskuncie, której podlega.

Parlament Europejski wskazał na istnienie bardziej „zorganizowanych” kontaktów z Europejskim Rzecznikiem Praw Obywatelskich, który jest wybierany przez Parlament Europejski i składa sprawozdanie roczne z działalności, jak również z członkami Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy, współpraca z którym jest wyraźnie określona w Regulaminie Parlamentu Europejskiego. Szwedzki Riksdag wspominał również, że składa się sprawozdanie roczne i że wybiera on – zgodnie ze szwedzką konstytucją – rzeczników praw obywatelskich nadzorujących stosowanie aktów prawnych i innych przepisów w działalności publicznej. Nadzorują oni sądy i inne organy publiczne, jak również pracujących w nich urzędników.

Maltańska Izba Deputowanych wyjaśniła, że Rzecznik Praw Obywatelskich jest niezależną instytucją, która jest odpowiedzialna przed parlamentem. Oprócz prezentowania sprawozdania

rocznego w Izbie (plan działań i szacunkowe koszty działalności Biura Rzecznika) Rzecznik Praw Obywatelskich przedkłada je również Komisji Spraw Izby przed jej zatwierdzeniem przez Izbę.

Rumuńska Izba Deputowanych wskazała na kontakty odpowiednich komisji z Rzecznikiem Praw Obywatelskich w sprawach dotyczących praw człowieka oraz na działania podkomisji parlamentarnej ds. monitorowania wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka dotyczących naruszeń Europejskiej Konwencji Praw Człowieka przez państwo rumuńskie. Komisja prowadzi regularnie publiczne wysłuchania i konsultacje z komisją międzyministerialną, jak również spotyka się z członkami rządu w ramach kontroli parlamentarnej wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

Polski Sejm poinformował, że wybiera i powołuje członków kilku organów, w tym wiceprzewodniczących i członków Trybunału Stanu, sędziów Trybunału Konstytucyjnego, członków Rady Polityki Pieniężnej i członków Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, jak również posłów Sejmu, którzy mają zostać członkami Krajowej Rady Sądownictwa i Krajowej Rady Prokuratorów. Dodał również, że powołuje i odwołuje – w przypadkach określonych w ustawie – Prezesa Najwyższej Izby Kontroli, Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka i Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych.

Chorwacki Sabor wyjaśnił, że Komisja Praw Człowieka i Mniejszości Narodowych składa się z czterech nominowanych członków, przedstawicieli społeczności religijnych i organizacji pozarządowych zajmujących się prawami człowieka, którzy mają takie same prawa i obowiązki jak posłowie będący członkami Komisji, poza prawem głosu i podejmowania decyzji.

E. Zainteresowanie parlamentów narodowych organami/mechanizmami europejskimi i międzynarodowymi

W celu monitorowania praworządności i praw człowieka w poszczególnych krajach stworzono szereg mechanizmów krajowych i międzynarodowych, takich jak organy Rady Europy lub Organizacji Narodów Zjednoczonych (za pomocą raportów na temat krajów lub poszczególnych spraw).

Wszystkie wypowiedające się parlamenty/izby (36) poza jednym (brak parlamentarzystów działających w ZP RE) udzieliły twierdzącej odpowiedzi na pytanie o aktywność ich parlamentarzystów na międzynarodowych forach parlamentarnych Zgromadzenia Parlamentarnej Rady Europy i Unii Międzyparlamentarnej. Poza tymi dwoma forami 18 spośród 21 parlamentów/izb wymieniło również Zgromadzenie Parlamentarne OBWE jako forum aktywnego działania ich parlamentarzystów. Tylko cztery parlamenty/izby wspomniały w tym kontekście o Zgromadzeniu Parlamentarnym NATO.

Wymieniano również fora związane z konkretnymi regionami, a najczęściej wspominano o Zgromadzeniu Parlamentarnym Unii dla Śródziemnomorza.

Nie wszystkie parlamenty/izby rozpowszechniały i omawiały wyniki prac (rezolucje, zalecenia, uwagi itp.) tych międzynarodowych forów parlamentarnych odnoszące się do działających w nich członków. Podczas gdy 25 spośród 36 parlamentów/izb prowadziło takie działania w przypadku ZP RE, tylko 17 z 36 rozpowszechniało i omawiało wyniki prac Unii Międzyparlamentarnej. Niektóre parlamenty/izby wyjaśniły, że chociaż wyniki prac są udostępniane zainteresowanym parlamentarzystom lub są rozpowszechniane, to nie są zazwyczaj/systematycznie omawiane.

Parlamenty/izby zapytano o to, czy rozpatrywały zalecenia, rezolucje, sprawozdania lub orzecznictwo w zakresie praworządności i praw człowieka następujących podmiotów:

- Komisja Europejska (30 z 35)
- Rada Europy: np. Komitet Ministrów / Komisarz Praw Człowieka / Komisja Wenecka / Europejski Trybunał Praw Człowieka (28 z 34)
- Parlament Europejski (27 z 34)
- Organizacja Narodów Zjednoczonych: np. Zgromadzenie Ogólne i Rada Praw Człowieka ONZ (24 z 32)
- Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej (24 z 33).

Kilka parlamentów¹⁰ wyjaśniło, że nie wszystkie dokumenty były zawsze omawiane. Dyskusje prowadzono tylko, gdy odpowiednie podmioty w parlamencie/izbie uznały to za konieczne.

Belgijska Izba Reprezentantów dodała również, że wyniki prac dotyczących praw człowieka i praworządności prowadzonych w tych i innych instytucjach były rozpowszechniane w Izbie i omawiane w razie potrzeby; ponadto co roku rząd przedstawiał sprawozdanie na temat sytuacji w zakresie praw człowieka w krajach partnerskim uczestniczących w belgijskich programach współpracy rozwojowej. Niemiecki Bundestag wskazał na istnienie stanowiska Komisarza Parlamentarnego do spraw Sił Zbrojnych, który podejmuje działania z własnej inicjatywy w przypadku wystąpienia okoliczności wskazujących na naruszenie praw podstawowych personelu lub zasady „innere Führung” (przywództwa i edukacji obywatelskiej); sprawozdania roczne są przedmiotem debaty parlamentarnej.

F. Wnioski

Najlepsze praktyki

Przedstawiając najlepsze praktyki stosowane w ich własnym parlamencie/izbie w odniesieniu do praworządności i praw człowieka niektórzy respondenci wskazywali, jak wcześniej wspomniano, na współpracę ze stronami trzecimi, np. z Rzecznikiem Praw Obywatelskich. Ponadto francuski Senat stwierdził, że jego Komisja Prawa, Komisja do Spraw Unii Europejskiej i Komisja Spraw Zagranicznych zajmuje się kwestią praw człowieka odpowiednio na szczeblu krajowym, europejskim i międzynarodowym.

Brytyjska Izba Gmin wskazała, że wszystkie akty prawa pierwotnego są przedmiotem kontroli Wspólnej

Komisji Praw Człowieka pod względem ich zgodności z prawami człowieka, w tym prawami określonymi

w Europejskiej konwencji praw człowieka, które są chronione w prawie brytyjskim w formie ustawy o prawach człowieka (*Human Rights Act*) z 1998 r.; prawami i wolnościami podstawowymi wynikającymi z prawa zwyczajowego, jak również prawami człowieka określonymi w innych międzynarodowych zobowiązaniach Zjednoczonego Królestwa.

¹⁰ Słoweńska Rada Narodowa, brytyjska Izba Lordów i Izba Gmin, belgijska Izba Reprezentantów, węgierskie Zgromadzenie Narodowe, czeski Senat, Parlament Europejski, austriacka Rada Narodowa i Bundesrat.

Chorwacki Sabor przedstawił informacje na temat wspólnych posiedzeń odpowiednich komisji parlamentarnych z Chorwackim Przedstawicielem przy Europejskim Trybunale Praw Człowieka mających na celu omawianie stanowiska Chorwacji i wdrażanie orzeczeń Trybunału dotyczących Chorwacji.

Litewski Seimas wskazał, że odpowiednie komisje rozpatrują sprawozdania zajmujących się prawami człowieka instytucji publicznych i innych utworzonych przez Seimas, jak również projekty propozycji usprawnienia pracy tych instytucji. Komisja Praw Człowieka przedstawia Seimasowi propozycje dotyczące np. działań instytucji Rzecznika Praw Obywatelskich i prowadzonych w ścisłej współpracy z tymi instytucjami, jak również wypracowane we współpracy z innymi quasi-sądowymi instytucjami, tj. Państwowym Inspektorem Ochrony Danych i Państwowym Urzędem Ochrony Praw Konsumenta. Komisje koncentrują się w szczególności na współpracy z organizacjami pozarządowymi zarówno podczas opracowywania projektów zmian w prawie, jak i rozpatrywania innych rozwiązań w celu poprawy sytuacji w zakresie praw człowieka. Kontrolują one również rząd w zakresie wdrażania przepisów różnych konwencji międzynarodowych, których stroną jest Litwa.

Począwszy od 2014 r. niderlandzka Izba Pierwsza organizuje co dwa lata debatę plenarną na temat praworządności w Niderlandach. Taka szeroko zakrojona debata, poza konkretnymi propozycjami legislacyjnymi, daje możliwość rozważenia i uwzględnienia łącznych skutków konstytucyjnych przyjętych już ustaw i ustaw, które mają być poddane kontroli, i ich wpływu na praworządność, aby zastanowić się nad trendami pojawiającymi się w społeczeństwie i polityce w obszarze praworządności i praw człowieka i ocenić obecną sytuację w zakresie praworządności w Niderlandach. Debaty poprzedzone są wysłuchaniami ekspertów w zakresie teorii i praktyki. Wynikiem debat było podjęcie przez właściwych ministrów zobowiązań mających na celu wzmocnienie lub ochronę praworządności. Działania następcze są monitorowane przez Senat. Senat prowadzi również plenarne debaty tematyczne na temat praworządności, chociaż nie odbywają się one regularnie.

Portugalskie Zgromadzenie Republiki przedstawiło praktykę stosowaną przez Komisję do Spraw Konstytucyjnych, Praw, Wolności i Gwarancji, która przedstawia Przewodniczącemu portugalskiego parlamentu propozycje przyznania nagrody w dziedzinie praw człowieka, w celu nagrodzenia działań organizacji pozarządowych lub utworów literackich, naukowych, dziennikarskich lub audiowizualnych, które przyczyniły się do wspierania i przestrzegania praw człowieka, lub ujawniły naruszenia praw człowieka w Portugalii i na świecie.

Włoski Senat Republiki poinformował, że na początku każdej kadencji zgromadzenia ustawodawczego od 2001 r. powoływana jest specjalna Komisja Praw Człowieka. Niemiecki Bundestag wskazał na Komisję Praw Człowieka i wymagania sprawozdawcze rządu federalnego dotyczące jego polityki w zakresie praw człowieka w ramach stosunków międzynarodowych, jak również sytuacji w zakresie wolności religijnej na świecie. Członkowie Komisji Praw Człowieka i Pomocy Humanitarnej zainicjowali kampanię Parlamentarzyści Chronią Parlamentarzystów (parlamentarzyści, którzy mają zapewnione bezpieczeństwo, powinni pomagać parlamentarzystom, którym grozi niebezpieczeństwo w innych państwach), wypełniając tym samym dobrowolne zobowiązanie podjęte w ramach Unii Międzyparlamentarnej, aby chronić i wspierać prawa człowieka.

Szwedzki Riksdag wskazał na możliwość inicjowania przez komisje działań następczych/ewaluacji dotyczących m.in. praworządności i praw człowieka oraz zapraszania naukowców do udziału w

publicznych wysłuchaniach i przeprowadzania przeglądów i inwentaryzacji badań prowadzonych w obszarach ich odpowiedzialności.

Według informacji przekazanych przez węgierskie Zgromadzenie Narodowe Ministerstwo Sprawiedliwości przekazuje co roku sprawozdanie na temat liczby skarg dotyczących Węgier w Europejskim Trybunale Praw Człowieka, jak również na temat wykonywania wyroków Trybunału przez organy krajowe na Węgrzech. Sprawozdanie jest przedmiotem dyskusji na publicznym i otwartym posiedzeniu Komisji Sprawiedliwości.

Rumuńska Izba Deputowanych podkreśliła, że zgodnie z art. 112 rumuńskiej konstytucji podkomisja do spraw monitorowania wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wystosowuje wnioski, pytania i interpelacje w stosunku do członków rządu, Przewodniczącego Krajowego Urzędu Restytucji Mienia, rumuńskiego Przedstawiciela Rządu przy Europejskim Trybunale Praw Człowieka i innych organów publicznych dotyczące zagadnień związanych z prawami człowieka. Biuro Przedstawiciela Rządu, które odpowiada za wykonywanie wyroków Trybunału, ma obowiązek przekazywania podkomisji regularnie informacji na temat wyroków oczekujących na wykonanie.

Podkomisja Praw Człowieka Parlamentu Europejskiego (DROI) stwierdziła, że Parlament Europejski przyjmuje miesięcznie trzy rezolucje dotyczące nagłych sytuacji pociągających za sobą naruszenia praw człowieka, zasad demokracji lub praworządności w krajach trzecich. Umożliwiają one Parlamentowi odniesienie się zarówno do sytuacji w krajach trzecich, jak i polityk przyjętych w instytucjach wykonawczych UE w stosunku do danej sytuacji i przedmiotowych państw trzecich. Podkomisja konsekwentnie stosuje praktykę organizowania sesji następczych przy drzwiach zamkniętych, na które to sesje zaprasza przedstawiciele Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych i Komisji Europejskiej do przedstawienia działań następczych w stosunku do problemów podniesionych w rezolucjach Parlamentu.

Najnowsze wydarzenia i trendy

Parlamenty/izby zapytano również, czy dostrzegają jakieś wydarzenia i trendy, które mogą oznaczać zagrożenie dla praworządności w państwach członkowskich UE i o których pragnęłyby dowiedzieć się więcej w nadchodzących latach. Swoje poglądy na ten temat przedstawiło trzynaście parlamentów/izb.

Najczęściej wymienianymi tematami były kryzys migracyjny i uchodźcy. Spośród parlamentów/izb, które wyraziły swoją opinię na ten temat, litewski Seimas stwierdził, że obecny kryzys migracyjny może pogłębić problemy związane ze swobodnym przepływem osób, zapewnieniem praw osób ubiegających się o azyl lub gwarancjami społecznymi. Cypryjska Izba Reprezentantów wskazała na najnowsze wydarzenia związane z kwestiami dotyczącymi kobiet, dzieci, osób starszych i grup szczególnie wrażliwych. O prawach małoletnich wspominała również niderlandzka Izba Druga. Niderlandzka Izba Pierwsza wskazała na potrzebę zapobiegania traktowaniu uchodźców/imigrantów jako obywateli drugiej kategorii. Włoski Senat Republiki stwierdził, że działania podejmowane przez niektóre państwa w odniesieniu do traktowania uchodźców, zawieszenia obowiązywania zasad Schengen oraz wolności prasy i Trybunału Konstytucyjnego nie są zgodne z zasadami i wartościami UE. Austriacka Rada Narodowa i Bundesrat, poza kryzysem związanym z uchodźcami i problemem

terroryzmu¹¹, wymieniły również kwestie dotyczące niezależności sądów, wolności prasy i praw człowieka¹².

Niderlandzka Izba Druga wskazała na wydarzenia w obszarze niezależności mediów i sądów, neutralności sieci i wolności w internecie, praw do rzetelnego procesu sądowego w UE, walki z korupcją i równowagi pomiędzy ochroną praw podstawowych a skutecznym zwalczaniem terroryzmu. Na walkę z terroryzmem i ochronę danych osobowych wskazał również francuski Senat i Izby irlandzkiego Oireachtasu. Niderlandzka Izba Pierwsza wspomniała o kwestii prywatności i ochrony prawnej obywateli w ramach procesu digitalizacji, podkreślając również potrzebę wspierania wolności prasy w Europie i krajach sąsiednich.

Portugalskie Zgromadzenie Republiki oznajmiło, że jego Komisja do Spraw Unii Europejskiej z zaniepokojeniem śledzi rozwój i umacnianie się radykalnych i ksenofobicznych partii na szczeblu europejskim.

Brytyjska Izba Gmin stwierdziła, że praworządność to kwestia o fundamentalnym znaczeniu dla państw demokratycznych, która zależy od wzajemnego szacunku pomiędzy sądami i instytucjami demokratycznymi oraz wzajemnego uznawania praw i kompetencji. Zgodnie z tym poglądem delikatną równowagę pozwalającą praworządności kwitnąć mogą zakłócić przypadki, gdy jedna ze stron nie szanuje funkcji innej. Niektóre państwa nie przestrzegały praworządności w wystarczającym stopniu. Prawo dotyczące praw człowieka i Karta Praw Podstawowych to nie jedyny test przestrzegania praw człowieka i może ono przynosić skutki przeciwne od zamierzonych, np. w przypadku terroryzmu.

Rumuńska Izba Deputowanych stwierdziła, że praworządność obejmuje stosowanie prawa krajowego i prawa UE, zauważając, że nie jest ona w satysfakcjonującym stopniu realizowana w wielu państwach członkowskich będącymi starymi i dobrze ugruntowanymi demokracjami, posiadającymi wystarczające zasoby administracyjne i finansowe (np. wykonuje się tylko 40% decyzji nakazujących powrót).

Komisja Wolności Obywatelskich, Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych Parlamentu Europejskiego poinformowała o swoich pracach nad sposobami wzmocnienia obecnie istniejących narzędzi UE w tym zakresie, w odniesieniu do dostępnych obiektywnych czynników i wskaźników. W tym kontekście przedstawiono koncepcję europejskiego modelu sprawowania rządów, obejmującego szereg wciąż dyskutowanych elementów, których współzależność jest ważna dla utrzymania stanu praworządności.

Odpowiedzialna komisja w fińskiej Eduskuncie nie dostrzega potrzeby odgrywania aktywnej roli, ale z uwagą śledzi inicjatywy Komisji podejmowane na podstawie art. 7 TUE.

Dwadzieścia cztery z 36 parlamentów/izb odpowiedziały, że COSAC powinien być platformą dla parlamentów, na której mogą częściej dyskutować o praworządności i prawach człowieka w UE i uzyskiwać informacje w nadchodzących latach. Spośród wszystkich parlamentów/izb trzy czwarte odpowiedziało, że COSAC może stanowić platformę dla parlamentów do dalszego dialogu na temat

¹¹ Kwestia podniesiona przez partię Zielonych.

¹² Kwestie podniesione przez SPÖ i ÖVP.

ochrony praworządności, np. wypracowywania wspólnego rozumienia przestrzegania zasad praworządności.

Jednakże siedem parlamentów/izb stwierdziło, że COSAC może nie być najlepszym forum do omawiania tych zagadnień, gdyż istnieje ryzyko dublowania prac innych instytucji takich jak Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy.

ROZDZIAŁ 3: DYPLMACJA PARLAMENTARNA W RAMACH EUROPEJSKIEJ POLITYKI SASIEDZTWA (EPS)

Dyplomację parlamentarną można opisać jako „pełen zakres działalności międzynarodowej podejmowanej przez parlamentarzystów w celu poprawy wzajemnego zrozumienia pomiędzy państwami, pomagania sobie nawzajem w poprawie kontroli nad rządami oraz reprezentowania ludności i zwiększenia legitymacji demokratycznej instytucji międzyrządowych”¹². W związku z tym w trzecim rozdziale raportu półrocznego COSAC przedstawiono poglądy parlamentów narodowych na rolę, którą dotychczas odgrywały w tym obszarze działań, a w szczególności powody i cele działalności, wykorzystywane instytucjonalne kanały i organy bilateralne i wielostronne, podmioty zaangażowane w taką działalność, istnienie zasad lub wytycznych, w oparciu o które parlamenty prowadzą działania, oraz poziom koordynacji z innymi podmiotami. W rozdziale przedstawiono również najlepsze praktyki wobec krajów sąsiadujących z UE oraz największe wyzwania efektywnej dyplomacji parlamentarnej wedle wskazań parlamentów. Zakres geograficzny zapytania to obszar realizacji europejskiej polityki sąsiedztwa (EPS).

A. Sposoby zaangażowania się parlamentów w dyplomację parlamentarną

Wszystkie 39 ankietowanych parlamentów/izb odpowiedziało twierdząco na ogólne pytanie o ich zaangażowanie w prowadzenie dyplomacji parlamentarnej.

Jednak odpowiedzi dotyczące ich działań w tym obszarze tworzą bardziej szczegółowy i zróżnicowany obraz sytuacji.

Jeśli chodzi o powody angażowania się w dyplomację parlamentarną, znakomita większość ankietowanych parlamentów/izb (36 parlamentów/izb) wskazała jako główne cele ich działania wspieranie fundamentalnych wartości (demokracji, praworządności i praw człowieka), poprawę wzajemnego zrozumienia pomiędzy państwami (34 respondentów) oraz wymianę informacji i know-how (32 parlamenty/izby).

Wspieranie wzajemnego zrozumienia w sytuacjach konfliktowych, poprawę jakości udostępnianych informacji i przygotowanie do kontroli polityki zagranicznej rządu, wspieranie polityki zagranicznej rządu i udzielanie pomocy innym parlamentom w zakresie kontroli organów władzy wykonawczej, stanowienie prawa i reprezentowanie obywateli to cele realizowane przez odpowiednio 23, 21, 19 i 18 ankietowanych parlamentów/izb. Trzydzieści parlamentów/izb wskazało, że celem jest wywieranie wpływu na politykę zagraniczną.

Jeśli chodzi o różne formy działań dyplomatycznych względem państw sąsiadujących z Unią Europejską, najczęściej spotykane jest przyjmowanie i wysyłanie delegacji parlamentarnych, którym

¹² F. W. Weisglas i G. de Boer, „Parliamentary Diplomacy” (2007) 2 *The Hague Journal of Diplomacy* 93, 93-94.

przewodniczy na przykład przewodniczący/wiceprzewodniczący, lub prowadzenie działań na szczeblu komisji (38 z 39 respondentów). Podobna liczba (37 z 39) ankietowanych wskazała na aktywne uczestnictwo parlamentarzystów w międzyparlamentarnych zgromadzeniach i spotkaniach (a mianowicie Zgromadzeniu Parlamentarnym Rady Europy, NATO i OBWE oraz w innych tego typu forach i organach wielostronnych) oraz przyjmowanie wysokiej rangi polityków zagranicznych (np. głów państw lub rządów), podczas gdy 36 respondentów wymieniło również spotkania parlamentarzystów z akredytowanymi ambasadorami. Jedna trzecia (13 z 39) respondentów wskazała na rozwiązywanie konfliktów z wykorzystaniem spotkań bilateralnych lub posiedzeń organizacji międzyparlamentarnych. Izby irlandzkiego Oireachtasu wymieniły również możliwość organizowania/ułatwiania przez partie polityczne prowadzenia działalności odrębnej od działań wspieranych przez służby parlamentarne, podczas gdy Parlament Europejski odniósł się do działań stałych delegacji międzyparlamentarnych w oparciu o umowy UE z krajami trzecimi i umowy wielostronne, jak również działania z zakresu wspierania demokracji parlamentarnej.

Pytanie: Dyplomacja parlamentarna w stosunku do państw sąsiadujących z UE może przybierać wiele różnych form. Jeżeli deputowani parlamentu/izb są zaangażowani w taką działalność dyplomatyczną, jakie formy działań dyplomatycznych prowadzą?	
Forma działań dyplomatycznych	Liczba parlamentów/izb, które udzieliły odpowiedzi na to pytanie
Przyjmowanie i wysyłanie delegacji parlamentarnych, którym przewodniczy na przykład przewodniczący/wiceprzewodniczący, lub prowadzenie działań na szczeblu komisji	38
Aktywny udział w międzyparlamentarnych zgromadzeniach i posiedzeniach, takich jak Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy, NATO, OBWE i inne	37
Przyjmowanie wysokich rangą urzędników zagranicznych (np. głów państw lub rządów)	37
Spotkania parlamentarzystów z akredytowanymi ambasadorami	36
Bilateralne grupy przyjaźni	33
Wysłannicy w ramach procesu pokojowego lub obserwatorzy wyborów	33
Organizowanie międzynarodowych sympozjów lub uczestnictwo w nich	30
Pomoc techniczna i w zakresie budowania zdolności (wymiana fachowej wiedzy) pomiędzy parlamentami	29
Kontakty z międzynarodowymi grupami społeczeństwa obywatelskiego (np. środowiska naukowe, organizacje pozarządowe, zainteresowane grupy młodzieży)	23
Udział w spotkaniach transnarodowych federacji partii	22
Rozwiązywanie konfliktów z wykorzystaniem spotkań bilateralnych lub posiedzeń organizacji międzyparlamentarnych	13
Inne	2
Liczba ankietowanych ogółem	39
Liczba ankietowanych, którzy nie udzielili odpowiedzi na to pytanie	0

Niektóre ankietowane parlamenty/izby przekazały ponadto ogólne uwagi na ten temat. Na przykład brytyjska Izba Lordów odniosła się do planowanego powołania Komisji Stosunków

Międzynarodowych na sesji parlamentu w latach 2016–2017. Portugalskie Zgromadzenie Republiki wspomniało o przyjęciu Rezolucji nr 64/2015 – Zasady przewodnie rewizji europejskiej polityki sąsiedztwa i jego stanowisku na temat strategii globalnej UE przekazanym Wysokiej Przedstawiciel. Belgijska Izba Reprezentantów wskazała na ugruntowaną współpracę z parlamentami kilku państw trzecich, gdzie ważną kwestią jest wielojęzyczność. Szwedzki Riksdag podkreślił fakt aktywnego monitorowania europejskiej polityki sąsiedztwa i rozpatrywanie kilku dokumentów konsultacyjnych, a mianowicie „W stronę nowej europejskiej polityki sąsiedztwa”¹³ i komunikat w sprawie przeglądu europejskiej polityki sąsiedztwa¹⁴.

W odpowiedzi na pytanie o podmioty w parlamentach/izbach, które są zaangażowane w prowadzenie dyplomacji parlamentarnej w stosunku do państw sąsiadujących z UE, 35 ankietowanych wskazało na przewodniczącego lub wiceprzewodniczących, Komisję Spraw Zagranicznych a 31 na Komisję do Spraw Unii Europejskiej. Dwudziestu sześciu respondentów wskazało na poszczególnych deputowanych, 25 na przewodniczących stałych komisji, trochę mniej niż połowa (19 z 39) na komisje specjalne a 11 ankietowanych wymieniło partie polityczne. Brytyjska Izba Gmin wskazała, że takie działania prowadzą pracownicy parlamentu, a grecka Izba Deputowanych wskazała na parlamentarne grupy przyjaźni.

Na pytanie o istnienie zestawu zasad dotyczących prowadzenia dyplomacji parlamentarnej (a mianowicie zasad postępowania lub wytycznych) w celu koordynowania działań na poziomie politycznym, twierdząco odpowiedziała jedna trzecia (12 z 36) respondentów. Dwadzieścia cztery parlamenty/izby odpowiedziały, że nie mają ustalonego katalogu zasad koordynacji działań w ramach dyplomacji parlamentarnej.

Na pytanie o zawartość zasad lub wytycznych 10 parlamentów/izb wskazało, że regulują one głównie wysokość środków finansowych przeznaczonych na dyplomację parlamentarną, 9 respondentów wymieniło określanie składu wyjeżdżających delegacji, 8 wskazało na włączanie działań dyplomatycznych w główny nurt działań parlamentu przez udzielenie mandatu przed wyjazdem i składanie sprawozdań po powrocie delegacji, 6 wspominało o dokonywaniu wyboru krajów, które należy odwiedzić lub którym trzeba udzielić wsparcia, określaniu ogólnych celów dyplomacji i współpracy z organami władzy wykonawczej. Pięciu respondentów wskazało na określanie priorytetów na następny rok, jak również ocenę działalności międzynarodowej. Tylko czterech respondentów wspomniało, że wytyczne zawierają definicję charakteru przyjmowanych delegacji. W odpowiedzi na prośbę o dodatkowe uwagi belgijski Senat podkreślił istotne znaczenie pluralizmu w związku z analizą międzynarodowych priorytetów państwa. Brytyjska Izba Lordów oznajmiła, że chociaż środki finansowe dla organów zajmujących się współpracą międzyparlamentarną są przekazywane przez dwie izby brytyjskiego parlamentu, organy te są w znacznym stopniu niezależne, jeśli chodzi o określanie własnych priorytetów. Niemiecki Bundestag wskazał na sposób omawiania i uzgadniania działań międzynarodowych przez Radę Starszych i Biuro Izby. Jego przewodniczący regularnie przedstawia sprawozdania na temat międzynarodowych obowiązków i zobowiązań Bundestagu, w tym ramy prawne wszystkich takich działań.

Co do zakresu, w jakim dyplomacja parlamentarna jest koordynowana z innymi podmiotami w dziedzinie dyplomacji w polityce zagranicznej, obraz był zróżnicowany. Dwadzieścia pięć z 38 parlamentów/izb, które odpowiedziały na to pytanie, stwierdziło, że często koordynuje działania z

¹³ JOIN(2015) 6 final.

¹⁴ JOIN(2015) 50 final.

podmiotami tradycyjnej dyplomacji organów wykonawczych (tj. współpracuje z rządem lub rządowymi służbami dyplomatycznymi), podczas gdy 20 respondentów na 35 oznajmiło, że nigdy nie koordynowały takich działań z Parlamentem Europejskim. Dwadzieścia sześć z 38 parlamentów/izb czasem koordynuje działania z innymi parlamentami narodowymi w UE.

Pytanie: W jakim zakresie dyplomacja parlamentarna jest koordynowana z innymi podmiotami działającymi w obszarze polityki zagranicznej np. aby uniknąć dublowania się lub konkurencji w działalności międzynarodowej?				
	Nigdy	Czasem	Często	Liczba parlamentów/izb, które udzieliły odpowiedzi na to pytanie
Koordynacja z innymi parlamentami narodowymi w UE	10	26	2	38
Koordynacja z parlamentami narodowymi w państwach objętych EPS	15	22	0	37
Koordynacja z Parlamentem Europejskim	20	15	0	35
Koordynacja z podmiotami tradycyjnej dyplomacji organów wykonawczych (tj. współpraca z rządem lub rządowymi służbami dyplomatycznymi)	1	12	25	38
Liczba ankietowanych ogółem				39
Liczba ankietowanych, którzy nie udzielili odpowiedzi na to pytanie				0

B. Najlepsze praktyki i wyzwania

Jeśli chodzi o najlepsze praktyki w zakresie prowadzonej przez parlamenty/izby dyplomacji parlamentarnej w stosunku do państw sąsiadujących z UE, niektórzy respondenci podkreślali aspekty związane z funkcjonowaniem i organizacją działań, a mianowicie wyznaczanie specjalnych sprawozdawców odpowiedzialnych za monitorowanie sytuacji w państwach objętych EPS, co ma miejsce we francuskim Senacie, zaangażowanie i współpracę właściwych komisji sektorowych, co podkreślił litewski Seimas, skoordynowane i aktywne uczestnictwo deputowanych niderlandzkiej Izby Pierwszej w działaniach Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy, w tym udział w jego misjach, jak również w działaniach Zgromadzenia Parlamentarnego OBWE lub regularne wzajemne wizyty pomiędzy państwami objętymi EPS, o czym wspomniało kilka parlamentów/izb¹⁵.

W innych odpowiedziach odwoływano się do ogólnych zasad regulujących działania parlamentów/izb w obszarze dyplomacji parlamentarnej, takich jak ukierunkowane wizyty dotyczące konkretnych kwestii, do których deputowani mogą wnieść wartość dodaną, co wskazał polski Senat, ciągłe kładzenie nacisku na aspekty dotyczące praworządności i praw człowieka podczas wizyt przewodniczącego za granicą lub podczas przyjmowania delegacji zagranicznych, o czym wspomniała niderlandzka Izba Pierwsza, zasada niewyrażania nigdy stanowiska różniącego się od

¹⁵ Chorwacki Sabor, włoski Senat Republiki, czeski Senat, maltańska Izba Deputowanych, cypryjska Izba Reprezentantów, polski Senat, estoński Riigikogu, szwedzki Riksdag, niemiecki Bundesrat i Parlament Europejski.

przyjętego przez UE i przez rząd, której przestrzega francuskie Zgromadzenie Narodowe, zrównoważony i przejrzysty porządek obrad oraz zapewniania gościom możliwości rozmowy z szerokim kręgiem osób, co podkreśliła brytyjska Izba Gmin, oraz zaangażowanie społeczeństwa obywatelskiego i organizacji pozarządowych oraz współpraca z nimi, na co wskazał Parlament Europejski i łotewska Saeima.

W odpowiedziach udzielonych przez łotewską Saeimę i rumuńską Izbę Deputowanych opisano doświadczenia z niedawnego procesu przedakcesyjnego.

Niektórzy respondenci odwoływali się do bardziej szczegółowych najlepszych praktyk. Tak było w przypadku chorwackiego Saboru, który wskazał na udział, obecnie w charakterze obserwatora lub gościa specjalnego, w posiedzeniach konferencji COSAP (Konferencja Parlamentarnych Komisji Integracji Europejskiej państw uczestniczących w procesie stabilizacji i stowarzyszenia), działającej w oparciu o model COSAC. Węgierskie Zgromadzenie Narodowe wspomniało o parlamentarnym projekcie bliźniaczym realizowanym w latach 2008–2010 wraz z francuskim Zgromadzeniem Narodowym w Republice Mołdawii. Odwołało się również do umów o współpracy międzyparlamentarnej zawartych z parlamentami państw objętych EPS (a mianowicie Mołdawii i Maroka). Parlament Europejski podkreślił znaczenie jego inicjatyw mających na celu wspieranie demokracji parlamentarnej, w tym budowanie zdolności, obserwowanie wyborów i monitorowanie wykonywania zaleceń.

Za największe wyzwania dla prowadzenia skutecznej dyplomacji parlamentarnej kilka parlamentów/izb uznało koordynację działań z organami władzy wykonawczej, zwłaszcza w zakresie priorytetów, oraz z innymi podmiotami międzynarodowymi¹⁶. Szczególną uwagę poświęcono potrzebie wzmocnienia i racjonalizacji współpracy międzyparlamentarnej w celu zapewnienia lepszej kontroli organów władzy wykonawczej w odniesieniu do działań następczych związanych z decyzjami lub rezolucjami przyjętymi w ramach instytucjonalnych forów międzynarodowych. Niektórzy respondenci podkreślali potrzebę przekazywania odpowiednich informacji parlamentarzystom biorącym udział w takich misjach oraz potrzebę zapewnienia pluralistycznego składu delegacji pod względem politycznym.

Niektórzy respondenci wskazywali na ograniczenia czasowe i budżetowe lub na brak zdolności jako istniejące wyzwania¹⁷.

Kolejnym wyzwaniem a zarazem celem jest wspieranie głosów zbieżnych z wartościami UE i jej instytucjami, na co wskazało francuskie Zgromadzenie Narodowe i polski Sejm.

Niektórzy respondenci¹⁸ odnieśli się do wyzwań związanych z różnicami pod względem kultury politycznej, systemów wyborczych, kompetencji parlamentu, kontroli rządu przez parlament i reprezentowania obywateli.

¹⁶ Francuski Senat, litewski Seimas, bułgarskie Zgromadzenie Narodowe, maltańska Izba Deputowanych, włoski Senat Republiki i belgijska Izba Reprezentantów.

¹⁷ Brytyjska Izba Lordów, chorwacki Sabor, estoński Riigikogu, łotewska Saeima, niemiecki Bundesrat i Parlament Europejski.

¹⁸ Ten aspekt poruszono w odpowiedziach udzielonych przez łotewską Saeimę, niderlandzką Izbę Drugą, węgierskie Zgromadzenie Narodowe, rumuńską Izbę Deputowanych i Parlament Europejski.